

КАРЛА МАРКСА

Rusko a Skandinávie

Zpráva o studeném létě 2008

Vízum

Za pouhých šestnáct let už budu smět mluvit úplně do všeho, protože (podle starého totalitního vtipu) budu moci hrdě říct: „Vím to nejlíp, protože jsem byla v Rusku a je mi šedesát.“

Dlouho to ale vypadalo, že se do té země snad ani nedostaneme. V průběhu naší plánované dovolené se má podepsat smlouva o umístění amerického radaru u nás v Brdech, a to se Rusům ani trochu nelíbí. Kromě řady nót a protestů začali dělat obstrukce i turistům a vyřízení víza se tak protáhlo na plné dva měsíce. Kromě platných pasů jsme museli doložit:

- 1) speciální pojistky pro lidi i auto s vyznačením, že platí pro Ruskou federaci
- 2) speciální „ruskou“ zelenou kartu
- 3) prepis našich řidičáků do azbuky
- 4) doložku od české cestovky, že nám naplánovali trasu a že za její dodržení ručí
- 5) pozvání do každé správní oblasti, kterou chceme navštívit
- 6) notářsky ověřené povolení, že si sami sobě dovolujeme s sebou vézt své vlastní děti (z toho jedno plnoleté)
- 7) povolení majitele firmy (Mates), že dovolil svému zaměstnanci (taky Mates) vycestovat firemním vozem (včetně nedohledatelného čísla motoru)
- 8) podrobný plán cesty
- 9) potvrzení o tom, že máme na první tři dny zaplacené ubytování

Při výjezdu pak budeme muset doložit i potvrzení, že jsme každou noc pobytu byli oficiálně ubytováni v zařízení disponujícím speciální bumážíkou. Velmi nás uklidnilo zjištění, že razítko nám vydá i cela předběžného zadržení. A nakonec i přesto, že jsme všechno dokázali vyshánět, potvrdit, dohledat a přeložit, nám výslovně zakázali Murmanskou oblast a v podstatě mám doporučení navštívit pouze Petrohrad – možná za to můžou i naše pasy s americkým vízem. Mates je nicméně pevně rozhodnut doporučení nerespektovat a Murmansk dobýt, což mě lehce znervózuje.

Polsko

Polsko jako samostatný stát sice existovalo už v 10. století, v roce 1385 se ale na trůn vyšplhali litevští Jagellonci a vznikla tak polsko-litevská unie, která v různých podobách spojení vydržela až do 18. století. 1772–1795 si ji mezi sebou různě přerozdělovalo Rusko, Prusko a Rakousko, po krátké Napoleonově anexi však většina připadla Rusku. Nezávislost Polsko

získalo až 1918 a dokonce si ji dokázalo udržet i po následném střetu se sovětským Ruskem. Zocelené historií dnes tvoří nárazník mezi EU (Německo, Česko a Slovensko na západě a jihu a Litva na severovýchodě) a východními totalitními a posttotalitními státy (Bělorusko, Ukrajina a ruská Kaliningradská oblast). Jak je vidět, je to všechno jeden hrací plán a kdyby bylo dnes uspořádání Evropy stejné jako před sto lety, ruské hranice bychom překročili hned první den naší výpravy.

Sobota 21. 6. 2008

Díky shánění dalších a dalších potvrzení jsme nestačili pořádně napláňovat cestu a i balení proběhlo ve zvýšeném chaosu. Děti situaci usilovně vylepšují, například dnes přivedly domů na návštěvu a večeři následující osoby: Hynek přítelkyni Bědu, Olga současného přítele Kiliena a bývalého přítele Standu, a Vojta, nemaje dosud přítelkyni, aspoň kamaráda Veverku. Když jsem to všechno nakrmila a ukáznila, pokusili jsme do našeho transportéru nacpat celý obsah domu a málem se nám to i podařilo. Vůz je neuvěřitelně plný, Matesova vize, že přes okýnka nebudou vidět žádné věci, vzala za své už po nastěhování dvou třetin zavazadel. Navíc odjíždím nejen s velkými obavami z neznáma, ale i s těžkým srdcem – nechávám doma Hynka, který ve čtvrtek nezvládnul udělat poslední a nejlhčí státní (po excelentních výkonech u předchozích tří zkoušek i výborné obhajobě diplomky to fakt zamrzí) a kočku, která měla včera poprvé v životě rodit, ale ještě to odložila, zjevně hrůzou z toho, že ji opouštíme. Navíc jsem si vědoma, že nás může potkat řada průšvihů doma i cestou – přece jen jedeme do postsocialistického brajglu a už jsme přitom trochu vyšli ze cviku.

V sedm večer ke všem těm krámům nacpeme do auta i naši čtveřici doplněnou Kilienem, kterého vysadíme doma v Rožnově, a pak už odhodlaně ujíždíme k polským hranicím. Oproti všemu očekávání tvoří celou trasu Polskem dálnice. I když v polském provedení je to jen čtyřproudovka obsahující odbočky vlevo i nečekaně umístěné semaforey, cesta ubíhá velmi rychle. Olga je příšerně nachlazená, kašle a skřehotá natolik, že se jí rozhodnu nasadit první antibiotika z apatyky, kterou jsem nás za polární kruh vybavila. Začínáme stonat dost brzo.

Jedeme přes Katowice na Varšavu a kousek za Tomaszówem Mazowieckim (po předchozím zjištění, že odstavná parkoviště pro kamiony jsou pouze rozryté hnojníky bez záchodů) zahneme na boční cestu a přespíme tam v naprostém klidu mezi domy a poli.

Neděle 22. 6. 2008

Noc byla úžasná, vlahým povětrím se linul štěkot psů, bečení srnců, bučení krav a řehťání koní. Ráno nám stromy zastínily sluneční paprsky, takže spíme až do čtvrt na devět! Nebýt nepohodlné polohy v autě, nemělo by to chybu.

Před jedenáctou dorazíme do Varšavy krajinou, pro niž mám jedinou charakteristiku: nejrovnější rovinatá rovina. Varšava trochu připomíná česká města před deseti lety – zpustlé paneláky, ošklivé hypermarkety, děravé silnice. Naštěstí i provoz je na úrovni dob u nás už ztracených, takže hladce dorazíme přímo do Starého města a bez problémů tu zaparkujeme. Projdeme se po mostě přes Vislu a prohlédneme si centrum. Je tu velmi pěkně rekonstruovaný Královský zámek (byl za 2. světové války tak poškozený, že trosky začali odklízet až v 70. letech a postavili ho kompletně znovu) a krásné staré domy a náměstí. Hodně to připomíná Prahu (taky se tu čtvrti jmenují Stará a Nová Praga), ale opět jaksi zpožděnou. Žádné bankomaty, ale zato agresivní žebráci, nefunkční hospody a plno střepů z lahví od piva. Před hradem je instalovaná vtipná varianta plastových krav, které už pár let putují Evropou – vztyčení medvědi pomalování v duchu národní identity, každý představuje jeden stát. Kubánský kouřil doutník, irský má zelený klobouček, americký nese v hrdě vztyčené tlapě pochodeň a vypadá stejně hloupě jako všechny ostatní americké symboly. Proč ten náš nese v jedné tlapě maličkého medvěda a ve druhé býka, to jsme nerozklíčovali. Vlastního stříbrného médu tu má Albert Einstein, a tan jako jediný stojí na čtyřech.

Dáme si výborný a celkem levný oběd a vyjedeme severovýchodním směrem na Białystok. U běloruských hranic tam máme v nitru Bělověžského pralesa sraz s Puobišovými, kteří jedou z Prešova. Opět rovná krajina, rovná cesta, rovnoměrná nuda. O jediné zpestření se postará houf prostitutek, které asi 100 km za Varšavou okupují jeden z četných lesíků a je jich tu tolik, že stojí téměř u každého stromu.

Za Białystokem se zvlní aspoň silnice, když už ne krajina, a my vjedeme mezi zelené louky, řídké listnaté lesíky a půvabné dědiny plné dřevěnic a čapích hnízd. Klidný venkov, pořad ale poměrně jednotvárný. Vojta se nudí a vyžádá si pustit „tu dobrou skladbu od Jethro Tull“ (Bourée). Ptám se: „Myslíš toho Bacha?“ a ve stejnou chvíli uvidím před námi havárku, leknou se a jedním dechem křičím: „Bacha, bacha, bacha!“ Ola na to suše: „Tolik Bachů?“

Jak se blížíme ke zdejší jediné obci, Bělověži, stromy houstnou a nakonec jedeme souvislým listnatým lesem se zeleným podrostem. S Janem jsme domluvení na sraz v kempu v Grudki a jelikož má Jano zpoždění, vydáme se kemp vyhledat sami. První tábořiš-

tě je odpuzující shluk bydlíků přímo u silnice, druhý (naštěstí ten správný) je jeho pravým opakem. Loučka mezi stromy a rybníčky, na kterých usilovně vržou kvakoši (bohužel hlavně v noci – člověk pak má pocit, že spí na pile), umývárna je postavená z pokroucených větví, za ní suché záchody. Stanů málo, v lesíku na sebe nájmeníci ani nevidí. Mrak komárů. Večerní chlad. Teplá voda jen po zatopení v kotli. Je to tu milé, drobet zanedbané a je to zřejmě předzvěst věcí příštích.

Dvě hodiny po nás přijedou Puobišovi vybavení jako na severní točnu a z auta vytahují vše, co jsme my zapomněli doma, a spoustu věcí, které nás ani vzít nenapadlo, vše většinou v patentárném počtu (pro dvě osoby si například vezou 8 repelentů, 2 vařiče, 4 spacáky, 2 peřiny, elektrickou vrtačku, 3 pájky, několik beden kabelů, krabici lepidel, porcelánový kávový servis, basu pív a bednu jahod). Jestli nás nevrátí z hranic jako podloudníky, tak se cesty na sever bát nemusíme.

Za rachotu desítek kvakošů, zmrzlá už tady na jihu, s informací, že „kočka ještě neporodila a je nervózní jak pes“ dopisují tyto řádky a jdou spát.

Pondělí 23. 6. 2008

Bělověžský prales je poslední zbytek původního evropského zalesnění, má přibližnou rozlohu 100 km² na polské a 800 km² na běloruské straně. Polovinu tvoří přirozený listnatý les, třetinu jehličnatý, zbytek je smíšený a zalesnění je odhadem 10 000 let staré. Žije tu kolem 20 000 živočišných druhů, nejznámější a největší je samozřejmě zubr evropský. A aby to nebylo zase tak idylické, lesem také probíhá hranice s Běloruskem, naprosto neprostupná nejen pro lidi, ale bohužel ani pro zvířata.

Kvakoše jsem sice v noci už neslyšela, ale zato mě k ránu vzbudil usilovný liják a v sedm pak Hynkova SMS: „Porodní bába rules. Od čtyř běhám za tím idiotem s krabicí, nakonec jsem postel zachránil. První blb je venku – omlácený jak ve westernu za koněm, kočka před ním utíkala a táhla ho za sebou.“ Nakonec Hynek odrodí dvě koťata, mourovaté a černé, a kočka konečně pochopí, že to cosi, co z ní vylezlo, má na starosti a začne se o to vzorně starat.

Když v osm vylezeme ze stanu, zastihnou nás už jen dozvuky deště a zbytek dne je pěkný, slunečný až nádherný. Po snídani (káva servírovaná na Ľubíně porcelánu) vyrazíme pěšky do Bělověže, kde bydlí Janův přítel Janusz Korbel, univerzitní učitel biologie, ekolog a znalec pralesa. Je to sympatický dlouhovlasý padesátník, který nás spočítá, zavolá na vedení parku a vybaví nám povolení pro pohyb mimo oficiální trasu. Pak si obuje pohorky a jen tak

nalehko s námi vyrazí na (jak se později ukáže) 20km pochod. My vedle něj, přetížení batohy, foťáky, svačinami a kamerami, vypadáme trochu legračně.

Prohlídka lesa je naprosto úžasná. Janusz zná bez nadsázky opravdu každý strom, ví všechno o historii lesa, kraje i obyvatel a celou dobu poutavě vypráví. Ukazuje nám prehistorické 8000 let staré mohyly, přístřešky brtníků (sběračů medu) vypálené před 200 lety v dutině stromu, stovky let staré obchodní cesty, šišky, které si ptáci zastrkávají do mezer v kůře stromů, aby se jim lépe vytahovala semínka, stromy, v jejichž koruně rostou mladší stromy, lesní řeku, která mezi rákosem není skoro vidět. Les je na naprosté rovině a je překvapivě různorodý. To, že tu poroste veškerá nabídka stromové populace Evropy – duby, buky, javory, olše, břízy, habry, borovice a smrky – jsem čekala, ale že se stromy budou seskupovat podle druhů a že občas narazíme na úplně mladý les, mě fakt překvapilo. Janusz nám vysvětluje mechanismus – po požáru části lesa, kterým utrpí nejvíc hořlavé borovice, vyrostou v popelu výhradně břízy, po 60 letech padnou a udělají místo jinému druhu... Cesta je úchvatná i po povolené trase, ale skrz les je bombastická. Janusz nás vodí k oblíbeným místům a o každém podrobně vypráví. Ani nám nepřijde, že jsme tolik našlapali a že jsme vlastně neviděli zubry, hlavní atrakci parku (trochu klamavou, protože podle Janusze se zubři dají vidět jen opravdu velmi zřídka).

Celý výlet zakončíme skvělým pivem (čepují tu zubra, jak jinak) a obědo-večeří v muzejní hospodě, Janusz doporučí skvělé vegetariánské pirohy, už jsme asi opravdu skoro v Rusku.

Po sprše se přece jen vydáme podívat se na zubry, tentokrát ale vsadíme na jistotu a jedeme do zookoutku původních obyvatel pralesa. Jsou tu vlci, jeleni, divoáci, jen ti zubři se zase schovávají mezi stromy. Místo nich si zato můžeme prohlédnout jejich křížence s krávou, tedy zubroně, nepřehlédnutelný impozantní kolos až 1200 kg těžký, k velkému žalu pěstitelů dobytka však neplodný.

Krásný den zakončíme zase s Januszem, tentokrát u něj doma. Obývá sám dřevěný domek o čtyřech místnostech, zařízený stylově po selsku, ale velmi funkční – počítač a hifi věž do interiéru zapadly naprosto přirozeně. Janusz, tak jako předtím v lese, i teď vypráví o každém kousku nábytku dlouho a poutavě – má tu lustr odvezený při revoluci z carského paláce, místo koberce ručně tkanou houni, originální samovar. Jeho důkladnost při vysvětlování se nakonec ale ukáže být poněkud destruktivní. Chce nám prezentovat svého přítele, běloruského písničkáře Zmicera Vajcuškejviče, který se s ním podílí na kampani za záchranu pralesa a v Bělorus-

ku má (nejen) kvůli tomu trvale potíže a nesmí vystupovat. Navštívil Janusze naposledy včera večer, setrval u něj do třetí ranní hodiny, a Janusz je této návštěvy tak plný a nadšený, že nám udělá diskomaraton Zmicerovy tvorby – projíždí cedéčko po cedéčku, píšeň po písni, od každé přehraje aspoň kousek i s přesným vysvětlením významu a okolností vzniku. Umělec je bohužel velmi plodný, ročně vydává až čtyři CD a už není nejmladší, takže jeho tvorba čítá ke čtyřem stovkám písni. Uslyšíme je téměř všechny. O půlnoci jsme značně vyčerpaní a s krhavýma očima mlčky blahorečíme Matesovi, který to na čtvrtý pokus dokázal utnout a odporoučet se. Tím ale rozhodně nechci říct, že by to byl nudný nebo otravný večer. Janusz je velmi sympatický, příjemný a zajímavý člověk, Zmicerovy písně jsou fakt dobré a různorodé (znám autory, jejichž tvorbu bych nedokázala poslouchat ani desetinu této doby) a celkově to bylo moc pěkné, jen... trochu dlouhé.

O půlnoci vzbudíme ztichlý kemp a družstvo kvakošů a za jejich zpěvu jdeme vyčerpaně spát.

Pobaltí: Litva, Lotyšsko, Estonsko

Baltské státy většinou vnímáme jako jeden celek, i když ve skutečnosti jde o dost různorodou skupinu: liší se jazykem i historií, a jediným jednotícím prvkem je, kromě společného regionu, i permanentní okupace, završená tou sovětskou.

Litva jako stát existuje už od 10. století, ale kromě dříve zmíněného dobrovolného spojení s Polskem (kde stejně měli navrch Poláci) ji v průběhu staletí okupoval, nebo se o to aspoň pokoušel, kdekdo: němečtí křižáci, Rusové, Francouzi a nakonec Němci. Mezi válkami si nacvičila svobodu, aby hned 1940 připadla SSSR. Mluví se tu litevštinou, která spolu s lotyštinou tvoří poslední přeživší baltské jazyky, jež mají společné kořeny s praslovanštinou. Kořeny jsou hluboké a česky se tu tedy rozhodně nedomluvíte – oba jazyky se nejmíc podobají sanskrtu.

Lotyšsko si svobody neužilo už vůbec, zmítalo se mezi Němci, Poláky, Litevci, Švédy a Rusy. Za první krátké samostatnosti mezi válkami si stihlo vybudovat pověst potravinářské velmoci, rozvoj ale utnula druhá světová, během které se tu pravidelně střídali Rusové s Němci. Po válce se sem v rámci plánované rusifikace přistěhovalo tolik Rusů, že dnes lotyšsky mluví menší část obyvatel.

Estonsko bylo výhradně pod vlivem Němců, a to už od dobytí země křižáckým Řádem mečových bratří ve středověku. Později se tudy sice prohnali i Švédové, Poláci a Rusové, ale německý vliv byl pořád dominantní, hlavně díky čistě německé šlechtě. Možná vzhledem k vlivu bojovných Teutonů se Estoncům podařilo roku 1920 zvítězit ve válce se SSSR, po které získali samostatnost. Dočasnou samozřejmě. Estonština je ugrofinský jazyk, tedy něco jako maďarština a finština, což znamená, že si příslušníci těchto národů nerozumí nejen se zbytkem světa, ale ani mezi sebou.

Úterý 24. 6. 2008

Ráno si ještě z Grudek vyjedeme osvěžit totalitní pocity. Vesnice je totiž kousek od přechodu do Běloruska, nicméně na silnici je už 1 km před přechodem zákaz vjezdu. K přechodu se tedy vydáme pěšky, a když se dostaneme na dohled od celnice, okamžitě se nekompromisně sklopí závory a natočí zbraně na věžích. Jinak si nás ale zdánlivě nikdo nevšímá, nikdo nás nezastřelí ani nezatkne. Ale nejspíš tento mírný dojem budí jen ta správná strana hranice, na které zaplaťpánbu jsme.

A tak se bez meškání vydáme na exkurzi po postsovětských následcích. Polskem projedeme k severu zpět na Bialystok a pak přes Suwalki do Litvy. Sever se hlásí prudkým větrem a klesající teplotou, Polsko je v této oblasti však nečekaně upravené, plné pasoucích se krav a koní, čapích hnízd, luk a dřevěných vesnic. Provoz je rychlý a plynulý, řidiči nezvykle slušní a jedinou drobnou chybkou je absence silničních odpočívadel a záchodků.

Pak přejedeme pseudohranici do Litvy (pořád jsme v EU) a najednou je všechno jinak. Charakter krajiny je sice pořád stejný, ale to je jediné pojiťko. Silniční síť sestává buď z úplně nových cest a dálnic polského typu (odbočky doleva, semaforey, rychlostní omezení, ale navíc i obrovský nápis „vybudováno za přispění EU“), nebo z polňaček s prašným povrchem, zvaným makadam. Na každém rohu číhá policejní hlídka, řidiči se jich evidentně bojí. Navigují nás naprosto nesrozumitelné nápisy (sanskrť vážně neovládáme), mapy na GPS nefungují a cesta k Vilniusu se tak i díky pomalému provozu protáhne o hodinu. Plánujeme navštívit prý nejkrásnější místo Pobaltí, vodní hrad v Trakai. Je z 14.–15. století, ale jeho trosky byly v roce 1962 rekonstruovány do původní podoby. S vysokou hlavní věží, hradbami, spoustou malých věžiček s vlajícími korouhvičkami a jezerem kolem vypadá velmi romanticky, řekla bych, že až moc – trochu připomíná francouzské Carcassonne, a tak si o jeho historické přesnosti poněkud dovolím pochybovat (i proto, že stropy některých místností jsou z ohyzdného žebrovaného železobetonu, ten na 14. století moc nevypadá).

To nejzajímavější nás ale čeká při vstupu. Nemáme pochopitelně místní měnu, předpokládáme však, že by vzhledem k členství v EU měli brát eura nebo aspoň kreditní karty. Parkovací automat ale neakceptuje ani jednu z nabízených karet (a že jich máme výběr dost – visa, mastercard a amex), zato na něm vyčteme, že je zde o hodinu posunutý čas, a tudíž asi za hodinu a půl hrad zavřou. Zaparkujeme tedy bez poplatku a běžíme k pevnosti, kde nám neochotná a anglicky nemluvící pokladní odmítne kterýmkoliv z nabízených způsobů prodat vstupenky. Mates jde vyhledat bankomat, Jano se vzteká a pokouší se protlačit dovnitř a přivolat

tak shluk hlídačů, připravených bránit vlastním tělem hrad před nájezdem cizáka. Mates se vrátí bez peněz (bankomat na kartu nereagoval stejně jako parkovací automat a v obchodech zděšeně odmítají měnit eura), znovu zkoušíme jednat, znovu bez úspěchu, Jano se znovu vzteká.

Vydáváme se tedy zpět do Trakai vyhledat jiný bankomat, je to už souboj kdo s koho. Přilehlá část městečka vypadá, jako by ji sem přenesli ze Skandinávie – tvoří ji přízemní dřevěné domky natřené jasnými barvami. Kupodivu je ale postavili Karaimové, potomci tureckých Židů přivezených sem jako osobní garda stavitele pevnosti.

Proběhneme mezi domky poklusem a na třetí pokus najdeme funkční bankomat. Vydá nám ale jen 200 litů, netušíme kolik to představuje a jen doufáme, že to bude na vstupné stačit. Do pevnosti vcházíme triumfálně za bouřlivého jásotu a filmující svůj úspěch na kameru. Personál nás sleduje velmi nevrle a chvíli po našem vstupu hlučně zabouchne bránu. V každé z početných místností pevnosti je výstava bedlivě hlídaná dvojicí rusky mluvících matrón. Není nám však dopřáno si vše prohlédnout, protože „storožnyje“ mají právě padla a velmi nerudně nás vyhánějí ven, přechesávají si přitom drdoly a vaří si čaj. Téměř žádná nezapomené zkontrolovat naše mnoha lity zaplacené povolení k fotografování, předchází nás zřejmě pověst potíživců. Z pevnosti toho tak moc nevidíme, ale upřímně – zase taková pecka to není.

Nakonec docela obveselení vypadneme ven a začínáme si zvykat, že od této chvíle už asi nic nebude fungovat tak, jak bychom čekali. Protože máme ubytování v Petrohradě objednané už na pozítří (vinou komunikačního šumu mezi Matesem, který cestu plánoval, a Janem, který sháněl hotel), máme dost napilno a neprodleně tedy vyrážíme na sever. Vzhledem k časové tísni a Janově hladu zastavíme namátkou u pěkného moderního motorestu. Mají kupodivu volné pokoje, takže se ubytujeme a nacpeme arménsko-litevskými specialitami (majitel je Armén). Podává se studená polívka s horkými bramborami, šašlik, pivo a kvas – medová limonáda. Je to vynikající!

Ubytování je ale... zajímavé. Zahrnuje naprosto luxusní dvoupatrovou společenskou místnost se stolem pro dvacet osob, loveckými trofejemi (včetně gigantické hlavy losa), rudým klavírem, koženými klubovkami, plně vybaveným barpultem, dvěma obrovskými terasami a saunou. Pokoje však už pokulhávají, postele mají rozviklané, povlečení seprané, čistota je už vpravdě východní a neteče tu teplá voda. Ale spíme báječně!

Středa 25. 6. 2008

Dnes má Mates narozeniny a ranní oslavu zahájíme tím, že na nás zapomenou se snídání, načež pak narychlo běhají po kuchyni a zlobí se jeden na druhého, že to nenachystali už večer. Nakonec ale vykouzlí skvělou arménskou polévku, pirohy a po delším boji i espresso.

Vyrazíme směrem na Rigu, napřed po dálnici, pak už definitivně po dvouproudové silnici. Krajina trochu připomíná americké pláně – je to travnatá rovina bez vesnic, občas z ní trčí řídký lesík, samota nebo pár polí. Na rozdíl od Polska jsou tu standardní pumpy se záchodky, s nějakou čistotou jsme se však už zřejmě definitivně rozloučili. Silnice je široká a rovná. Celkem nudné cestování.

Hladce přejedeme hranici do Lotyšska, za ní nevidíme žádný patrný rozdíl. Jen pomalu přibývá stromů, před Rigou už jedeme souvislými břízovými a borovými lesy. Začíná to tu být seversky půvabné. Rigu obloukem mineme a uhneme na východ k národnímu parku Gauja. Mělo by to být údolí stejnojmenné řeky, vinoucí se pískovcovými útvary.

Z pískovce a řeky nakonec nakonec není nic, ale i tak je to moc pěkný zážitek. Park objedeme po jižní straně, podél romantického smíšeného lesa, a vjedeme do něj až na východním konci, kde se rozkládá malebná obec Arais s kostelem ze 13. století, dnes však ve velmi ubohém stavu. Hlavní atrakcí je zde ale přesná replika jezerní pevnosti s doby bronzové, což znamená 15 dřevěných domků postavených na plovoucí dřevěné paletě – umělém ostrově. Je to velmi fotogenické, navíc doplněné rákosím a zříceninou středověkého hradu hned na přilehlém břehu. Ale co je hlavní – stejný problém jako včera, tedy naši absenci místní měny a jejich neschopnost vzít kartu či eura, tady vyřeší elegantně: pustí nás zadarmo a ještě poradí, kde najdeme bankomat. A mluví anglicky. Rozhodně hlasují pro Lotyšce.

Při hledání bankomatu projdeme město ležící uvnitř národního parku, Cesis, které si podle průvodce zachovalo předsovětský půvab. Asi je to pravda – naprosto tu chybí paneláky, město je však celé rozkopané a v opravě a asi tak za pět let to tu možná bude pěkné. Nicméně bych ráda zmínila jednu věc. Třeba je to povrchní dojem, projíždíme Pobaltí opravdu bleskově, ale Lotyšsko se mi zdá mnohem udržovanější a evropsější než Litva. Je tu víc obchodů a bankomatů. Lidi vypadají víc „in“, jsou příjemnější a vesměs mluví anglicky. V kostele se s námi dá do řeči pokladní a sdělí nám (rusky), že mladí už rusky vůbec nemluví (naprosto je chápou) a naopak houfně odcházejí na západ. Mezi tím přijde její přítelkyně v důchodovém věku a pozdraví nás česky tak čistě, že ji v první chvíli považujeme za krajanku. Anglicky nám ale hned vy-

světí, že u nás byla kdysi ještě v dobách ČSSR na krátké dovolené a pochytila pár českých frází. Vzápětí nám uspořádá malou improvizovanou prohlídku místních pamětihodností. Je to moc milé.

Inzerované skály za městem nicméně nenajdeme, asi jsou na jiné silnici, a tak si odvážíme naprosto jiné dojmy, než jsme čekali. Pak už ale neprodleně pokračujeme na sever do Estonska. Krajina získává stále hezčí severský charakter, kvalita silnic rapidně klesá, často i hlavní tah vede po nezpevněném povrchu.

Do Estonska pak už dorazíme po čistém makadamu o délce dobrých 50 km. Asfalt je tu jen ve vesnicích a my usoudíme, že v rámci nebožtíka Svazu zde přechod vůbec nefungoval. Estonsko je ze tří pobaltských republik asi nejpoznamenanejší, je plné zřícených zemědělských budov a příšerných panelákových sídlišť, nejspíš pozůstatků po vojenských posádkách – přece jen odtud bylo nejbližší k smrtelně nebezpečnému imperialistickému Finsku. Ale taky jsou tu občas k vidění pěkné finské dřevěné domky, nové i staré, a je tu nádherná příroda. Louky střídají lesíky, čím dál řidší a nižší, obcí je málo, spíš jen osamělé statky, slunce září na obloze ještě v devět večer a je pěkně vysoko. Ale taky je tu jen 13°C.

Noc se rozhodneme strávit v Lahemaa, nejstarším národním parku na území SSSR (založeném až 1971!). Příroda tu zůstala zachovaná jen díky tomu, že jde o čtyři poloostrovy vybíhající na sever k Finsku, a tudíž vhodné k potenciálnímu úniku ze země zaslíbené. Park oplývá nejen nádhernou přírodou – písčiny plné bažín, rákosí, borových lesů, vodního ptactva a bludných balvanů –, ale i ohryznými pozůstatky po sovětské armádě – šedivé paneláky, předimenzované silnice, betonové věže a zbytky po radarových talířích. Pod jedním z nich je na špičce poloostrova Parispea veřejný kemp, čili místo, kde se může postavit stan. Ale to je také vše: není tu voda, záchody, asfalt, prostě nic. Jsme tu však úplně sami, kolem šumí borovice a moře, zpívají ptáci a svítí slunce. Při oslavě Matesových narozenin se u nás projeví severský syndrom a najednou zjistíme, že je dlouho po půlnoci a nikomu se nechce spát.

Rusko – federální město Petrohrad

Podle ústavy z roku 1993 a pozdějších změn sestává Ruská federace k 1. březnu 2008 z 83 subjektů, které se dělí do 6 kategorií obdařených různým stupněm politické autonomie (21 republik, 46 oblastí, 9 krajů, 1 autonomní oblast židovská, 4 autonomní okruhy a dvě federální města, Petrohrad a Moskva); v Radě federace (horní komoře Federálního shromáždění)

děni) mají ale všechny subjekty rovné zastoupení dvěma poslanci. Jak později zjistíme, na papíře ty všechny autonomie vypadají moc pěkně, ale ve skutečnosti je Rusko jedna velká klec rozdělená do 83 neprodyšných kotců.

Čtvrtek 26. 6. 2008

V noci dvakrát krátce sprchlo, ale ráno nás budí slunce a teplo. Projedeme prosluněným parkem po pobřeží k rašeliníšti Viru Bog, asi nejkrásnějšímu, jaké jsem kdy viděla. Přímo v bahně zde roste borovo-břízový lesík protkaný změtí jezírek, až 3 m hlubokých. Bažina je fakt důkladná, procházet bych si ji rozhodně netroufla. Cestičku tvoří prkenný chodník, který prostě plave na povrchu. Výsledná chůze je poněkud čvachtavého charakteru a je třeba být ve střehu. Což Vojtěch nebyl. Rozradován dobrodružstvím začal hned zkraje zkoušet houpání prken a podařilo se mu spadnout do bahna už asi na desátém metru stezky. Vytáhli jsme našťestí včas jak Vojtěcha, tak i jeho boty, zbytek cesty ale dělal čvachtajícím prknům ozvěnu. Uprostřed jezer je vyhlídková věž (stojící na voru) s nádherným výhledem. Je škoda, že spěcháme, dal by se tu strávit celý den.

Nicméně máme být večer v Petrohradu, a tak rychle pokračujeme na východ. Přechod je v Narvě, pozoruhodné tím, že z původně krásného starobylého města zničeného válkou dokázali sověti vybudovat neuvěřitelně šeredné panelákové sídliště. Jediné, co přežilo válku, je pevnost z 13. století, která se tyčí nad obrovskou a velmi rychlou řekou Narva a zírá na pevnost Ivanogorod, vybudovanou 1492 Ivanem III. jako trcupodnik. Je to malebné, ale vzhledem k obavám z fronty na hraničním přechodu to proběhneme jen velmi rychle (a vyfotíme si svou první sochu Lenina, který zde cílevědomě ukazuje pravicí zpět na ruskou stranu).

Když v 16:00 dojedeme k mostu, tvořícímu přechod a celnici, zájásáme: nikdo tam není! Natěšeně dojedeme k závoře – a jsme vykázáni na druhou stranu města, kde nám mají dát bumážku pro vjezd. Po značném bloudění se za pomoci džípíesky v 16:25 dostaneme na periferii, kde je mezi ohradami něco, co vypadá jako seřadiště na zámořský trajekt. Za pomoci azbukou ručně psaných kódů na útržky papírku („bez čísla něvazmóžno“) a rusky vydaných povelů z chrčícího amplionu jsme nadirigováni do jedné z front a začne odpočítávání. Při jakémkoliv dotazu dostáváme jedinou odpověď: „Nádo ždat!“

Asi v půl osmé k nám konečně dojde nějaká paní s formuláři, a když vidí naši totální zmatenost a neschopnost vyplodit cokoliv v azbuce (smutný výsledek dvanácti let výuky ruštiny v socialistickém školství), velmi ochotně nám pomůže papíry vypsát. Pak teprve můžeme zpět do fronty na přechod před mostem. Ve

20:20 konečně opustíme EU, šikanovaní estonskými celníky: komisi celní úřednice se k nám odmítne přiblížit, musíme vystoupit a ukázat jí postupně obličej v okýnku, vyhánějí nás a zahánějí zpět do auta a tváří se u toho ještě nepříjemněji, než by člověk u celníků očekával. Pak se teprve můžeme pustit do čekání na ruský přechod. Nicméně si asi nemáme nač stěžovat, vedle nás stojí stejně šikanovaná fronta pěších cestovatelů, trpělivě mokne a zapírá se proti prudkému větru, náruče plné zavazadel a dětí.

Mates zatím volá do hotelu, že se opozdíme. Slečna na recepci sice mluví anglicky, ale po deseti minutách hovoru, kdy Matesovi vytrvale opakuje: „Jů chevnt rezevejšn!“ Mates vznese klíčový dotaz: „Do you understand me?“ a slečna s ulehčením vyhrkne: „No!!!“ Další jednání pak už probíhá v naší neumělé ruštině, nicméně s mnohem lepším výsledkem.

O tři čtvrtě na osm se dostaneme k závoře, ukážeme pasy, bez razítka jsme vráceni do auta a čekáme.

Chce se nám čůrat.

V 21:15 se zdvihne závora. Jsme v Rusku. Po padesáti metrech nás čeká další celnice. Zde přijdeme na řadu v půl desáté a začne nové ukazování obličejů v okýnku a rozebírání auta. To se vyvine do vtipné situace, kdy po prosvícení celého auta a motoru, prohlédání sedadel a kufru, proklepání kanystrů na naftu a nakukování do všech zákoutí vozu, chtějí celníci vidět, co máme ve stanu na střeše. Matesova speciálně prodloužená klika na vysunutí střechy není k nalezení, postupně nám dochází, že ji ráno po spuštění stanu zapomněl ze střechy vytáhnout a že tudíž leží někde na estonské silnici. Jano nám sice půjčí svoji (má identický stan), ale ta není prodloužená a nejde na našem autě otočit o celých 360°. Mates jí točí způsobem „půlkruh-vytáhnout-půlkruh-vytáhnout“ a otevírá stan asi deset minut. Nakonec znuděný celník prohmatá stan vzniklou škvírkou a pustí nás dál, ale to ještě pořád není všechno. U dalšího okýnka je třeba se pojistit (zase vytahujeme všechny doklady) a nakonec následuje ještě jedna závora, kde znovu ukazujeme pasy.

Ve 22:03, po šesti hodinách čekání, vjíždíme do Ivangorodu. Jsme úplně vyřízení, místního času je jedenáct v noci a do Petrohradu to máme ještě 130 km.

První střet se zemí, kde kdysi zítřka znamenalo včera, je šokující. Zašlá poničená paneláková města, ubohé dřevěné vesničky, stará polorozbitá auta a silnice plná děr, do kterých vjet by asi znamenalo konec cesty. Kličkyujeme, natřásáme se a skáčeme směrem na Petrohrad, jako bychom byli na tankodromu, tlumiče úpí a my chceme už být v posteli. Naštěstí se s blízkostí metropole kva-

lita silnice i okolí mírně zlepšuje, a tak jsme už ve dvě hodiny po půlnoci v luxusním hotelu. Pokoje jsou připravené, za úplatek 200 rublů na den nás pošlou zaparkovat na parkovou cestičku, kde „je jisté, že vás neokradou“, a sami dostaneme apartmány s vybavením téměř dosahujícím evropských norem. Únavný den zakončíme po rusku mnoha přípitky ze zásob vína, které s sebou vezeme – opravdu jsme si to dnes zasloužili.

Petrohrad strašně smrdí.

Pátek 27. 6. 2008

Petrohrad, dříve Leningrad, dnes Sankt-Petěrburg (Санкт-Петербург), jeho obyvatelé pro zjednodušení nazývají něžně Pitěr. Leží při ústí Něvy do Finského zálivu, řeka je sice jen 74 km dlouhá, ale několik kilometrů široká a s vlastní deltou. Založil ho pochopitelně Petr Veliký, a to až roku 1703, na vysušených močálech, které pohřbily tisíce dělníků. Už tehdy. Jako všechna uměle založená města postrádá historický střed a tu milou změť uliček, která město zlidšťuje. Zato obsahuje řadu gigantických paláců, katedrál, soch a pevností, všechny rozmístěné neuvěřitelně daleko od sebe. Připočtete 4,6 milionu obyvatel a máte něco, co se sice pyšní přízvisky jako „perla severu“, ale ve skutečnosti je to únavná štrapáce.

Jen velmi ztěžka vstaneme už v půl deváté, což je půl sedmé našeho času, a utíkáme na snídani, protože jsme večer před spaním dostali od Jana zdoluhavou přednášku o tom, že „netreba vyspávat, lebo moj biorytmus je nastavený na siedmu a vstávanie mi tak nerobí žiadny problém, a okrem toho som si domluvil stetnutie s petrohradským priateľom na pol desiatu.“ Jano se však na snídani neobjeví, a když mu v deset zavoláme, kdeže je, nejen že ho vzbudíme, ale zjistíme, že schůzku v noci zrušil. Zjevně jeho biorytmus není nastavený na tři láhve vína. Do města tak vyrazíme až v jedenáct, a navíc musíme metrem projet na druhou stranu do sídla firmy onoho Janova přítele.

Jízda metrem je ovšem zážitek. Obrovské prostory, špína, davy lidí od vyfintěných „šampónků“ až po bezdomovce, dlouhatánské schody, zastávky neuvěřitelně daleko od sebe a naprosto nesrozumitelná hlášení, která spolu s chybějícími popisy nutí pasažéry počítat si stanice na prstech. Na jednom obzvlášť dlouhém a přeplněném eskalátoru vytáhneme foťáky a nahoře už na nás čeká ostraha s anglicky psaným papírem požadujícím 100 rublů pokuty – focení je v metru zakázáno.

Konečně se setkáme s Janovým přítelem. Je to maličký Žid, velmi sympatický a ochotný a velmi z nás nervózní. Jeho firma je moc pěkná, dostaneme sušenky a kávu v plastu a bezplatnou lekci ruštiny k tomu – je na tom s angličtinou asi tak jako my s ruštinou, naposledy ji použil před 25 lety na střední škole. Je ale zajímavé, jak rychle se dávno zapomenuté znalosti člověku obnovují, ruská

slovíčka se nám v paměti vynořují závratným tempem. Na závěr návštěvy dostaneme darem sadu vrtáků, šroubováků a hasáků vhodných jako náhrada ztracené stanové kliky a Janův přítel za to nechce ani pozvat na oběd. Je to moc milý člověk, zvlášť v porovnání s běžným Petrohradčanem – většinou jsou to bezúsměvní, neochotní a nezdraví nabručenci.

Konečně se vydáme se na prohlídku města. Za střed je považován Něvský prospekt, což je špinavá 4 km dlouhá autostráda plná hluku, opilců, řvoucích nadháněčů a spěchajících lidí. A taky nevěst – nepodařilo se mi zjistit důvod, ale asi každý padesátý Petrohradčan je nevěsta v bílém závoji s nařvaným a přiopilým ženichem po boku. Jakékoliv další památky jsou pak na stejné kopyto – celý střed města tvoří bloky a bloky podobných domů. Jediné zpestření představuje řeka Něva, gigantický tok překlenutý četnými mosty, přes které přejít trvá pěkně dlouho. My si prohlédneme kostel Spasitele na krvi, poněkud psychedelickou záležitost tvořenou barevnými kamínky – stěny jsou kompletně pokryté mozaikou o celkové ploše 7000 m². Zvenčí to má zlaté bání, zavání to středověkem, ale spáchali to v době, kdy už v Evropě frčel funkcionalismus.

Pak se plahočíme spoustu kilometrů k Auroře, přijdeme po zavíračce a nepustí nás na ni. Moje původní vize, plivnout na tu mrchu, která oficiálně spustila celé to neštěstí, co tak neblaze ovlivnilo i polovinu mého života, tak padá – do vzdálenosti 10 m od břehu fakt nedoplivnu. I když mám velkou chuť.

Od Aurory pak projdeme skrz Petropavlovskou pevnost (ohromila mě jen vzdálenostmi) k Ermitáži. Před ní se u Něvy pořádá jakýsi metalový koncert v rámci festivalu mládeže, jehož produktem je kromě neuvěřitelného kraválu i hora odpadků, potácejících se pubertáků a nekompromisní milice. Počet strážců zákona ve městě je vůbec zarážející. Petrohrad se jen hemží uniformami, nosí se jak ve službě, tak ve volné čase, a je jich neuvěřitelný počet druhů. Vůbec z nich nemám pocit, že by tu byly pro mou ochranu, spíš naopak.

Únavný den zakončíme českým pivem v japonské restauraci u ruského hotelu. Kromě reklam je to jediná známka globalizace v této zemi. A to jsem si ještě včera myslela, že globalizaci nenávidím...

Sobota 28. 6. 2008

Ermitáž, ruský Государственный Эрмитаж, je pojmenovaná podle francouzského hermitage, čili poustevna. Její zakladatelka Kateřina Veliká zřejmě měla smysl pro humor: poustevna o pěti palácích, tisíce místnostech a třech milionech uměleckých děl je poměrně nezvyklým jevem. Původních

6000 obyvatel dnes nahrazují desetitisíce návštěvníků, kteří se plouží třemi sty výstavních sálů spojených kilometry a kilometry chodeb a nevybavených záchodky.

Dnes je na programu Ermitáž. Její jádro tvoří dva spojené paláce na břehu Něvy – Zimní palác a Stará Ermitáž – zvenčí rozhodně vypadají mnohem menší, než jsou ve skutečnosti. Jsou třípatrové a jejich sály, chodby, galerie, schodiště, předsálí a jiné místnosti tvoří spolu s faktem, že Zimní palác má vnitřní nádvoří a řada míst je neprůchozích či v opravě, naprosto nepřehlednou zmršť, ve které se dá snadno zabloudit i s plánkem v ruce – stačí malá nepozornost a člověk se ocitne v úplně jiné budově.

Shodli jsme se, že celou naši skupinu zajímají pravěké nálezy ze Sibiře, nemůžeme se jich ale nějak dobrat a až na přímý dotaz u jedné z kustodek se dozvíme, že tato část je přístupná jen na požádání. Požádáme tedy a jsme vpuštěni do zamčené místnosti, ve které také sedí hlídačka (vázně, nekecám) a je nám řečeno, že můžeme kamkoliv, přestože na dveřích jsou zábrany. Je to tu trochu ošuntělé, za cara asi šlo o technické podlaží. Mají ohavně špinavá okna.

O patro výš jsou naopak honosné sály, v ohromujícím množství jdou jeden za druhým, každý obrovitější předchozího, exploze zlata, barev, štuk, gigantických lustrů, tepaných kovů a samozřejmě obrazů. Za chvíli je člověk tou nádherou zcela utlučen. Vojtěcha to nebavilo od začátku (protestoval preventivně už v Brně), zbytek výpravy je zničen po třech hodinách. Prošli jsme zatím jen část (neboť se tu prý dá nachodit až 35 km, aniž by se některá trasa opakovala), ale už nám chybí vůle pokračovat dál. Ola má jediný cíl: internetovou kavárnu v přízemí, kde se potřebuje s kamarády domluvit na táborovém programu.

Umístíme ji tedy u monitoru, vypijeme tu předražené kafe a vypadneme z tohoto mumraje. Venku nastane docela problém, kam jít na záchod. V Ermitáži byly jediné záchodky tak obležené, že jsme to vzdali hned. Venku na náměstí stojí ohavně páchnoucí čůrací kloubový autobus, který vzhledem k našim nosům zavrhneme (s odstupem několika desítek metrů je ovšem fakt zajímavý, pupeční šňůra odpadní roury je volně vsunutá do kanalizace a naprosto dominuje jinak zcela prázdnému nádvoří). Pak jsou tu, stejně jako v celém Petrohradu, porůznu umístěné tříkabinové budky – vlevo páni, vpravo dámy, uprostřed babka u kasy, venku fronta. Smrdí jen o trochu méně, tak je taky zavrhneme. Naděje nám svitne spolu s nápadem, že bychom mohli ulevit i našim nohám a koupit si výlet lodí do Petrodvorce, carského letního sídla na břehu Finského zálivu. Na Něvě jsou desítky přístavišť se stovkami lodí všech velikostí a tvarů. Jejich nabídka je ovšem ryze

ruská: do Petrodvorce nás odvezou, zpět už ne. Nu, što. Nakonec usedneme do jedné z menších lodí pro 20 lidí s nejasným příslibem, že za 350 rublů na osobu dělají okružní plavbu, ale až tehdy, když se sejde dostatek lidí. Vzhledem k tomu, že jsme v lodi zatím sami, vystartujeme s Olou a běžíme kolem celé Ermitáže potupně vzít zavděk tím čůracím autobusem. Jeho interiér předčí očekávání: smrad, špína, nerudná uklízečka, výhled z výše položených kabin do těch nižších, to vše za poplatek 15 rublů.

Výlet na lodi je podobně ubíjející jako Ermitáž – míjíme jeden palác za druhým, podjíždíme jeden kovový můstek za druhým, je to pořád jaksi... stejné. Historické centrum bylo celé postavené v 18. století, zbytek jsou panelákovité novostavby. Mezi tím množství aut a odpadků. A nevěst, samozřejmě.

Nakonec se nejlepším zážitkem dne stane vynikající večeře v japonské restauraci a pivo v irské hospodě, což je velmi smutné. Těším se, až odtud vypadneme.

Neděle 29. 6. 2008

Jakousi svorku Petrohradu tvoří ostrov Kronštadt, na kterém už ve 14. století vybudovali pevnost určenou k ochraně města – zaujímá strategickou pozici při vstupu od moře, neboť leží přímo uprostřed vjezdu do zálivu. Později mu přidali dvě sypané hráze od severu i jihu, které přístup do zálivu vymezily na užoučký vjezd. Strategickou pozici za neblahé VRSR využila posádka k pokusu o zvrát revoluce k normálnějšímu stavu, což se bohužel nepovedlo a vyústilo to v masakr s mnoha desítkami mrtvých.

Dnes opouštíme asi poslední evropský luxus, hotel i Petrohrad a vyrážíme do hlubin Ruska, směrem na sever ke Karélii. První zastávku uděláme hned za Petrohradem v Kronštadu. Ostrov je vybavený nejen mnoha ostrovními pevnostmi, ale i dodnes aktivní vojenskou posádkou – ještě v roce 1994 sem mohl cizinec jen v přestrojení, neboť byl potenciálním agentem. Zase až tak se to tu od té doby nezměnilo. Přijíždíme s představou pohledu na krásné romantické vodní pevnosti, skutečnost je však skličující. Mezi polorozpadlými hradbami staré pevnosti se táhnou ošklivé řady činžáků a to, že jsou v ladícím cihlovém provedení, situaci vysprávi jen nepatrně.

GPS nás dovede do „centra“, ke kostelu s ošklivou moderní přístavbou, umístěném v parku plném odpadků. Z kostela se vyklube muzeum, sbírka nepotřebných krámů a surreálného modelu vize moderního nového Kronštadu, ještě odosobněnějšího, panelákovatějšího a hnusnějšího než ten dnešní. Jedinou pozoruhodností jsou tak čisté záchodky, počet personálu (jsou oproti nám v přesile) a jeho na ruské poměry nezvyklá ochota a komunikativnost.

Hoši se rozhodnou prolézt některou z pevností a vzhledem ke světelným podmínkám a dalším fotografickým faktorům vyberou tu, která je přesně na opačném konci ostrova. Přiváděcí dálnice se postupně zužuje a zužuje, až nakonec jedeme po polňačce zasypané pískem a odpadky, kde na stranách v keřích parkují volhy a žigulíky a pohybují se podivné opilecko-kriminální živly. Občas ji lemují neuvěřitelně zanedbaná, zato stále aktivní kasárna, a předlouhé hřbitovy s hroby ohrazenými plůtky a opatřenými plechovým stolečkem a lavičkou, pomníky s oválnými vybledlými fotkami mladých lidí, většinou tak ze 40. let. Na konci je cesta úzká tak na jediné auto, vede po ostrovní kose podél pláže, kde se v 17°C pod zamračeným nebem cachtají ušmudlané rodinky, až je nakonec zahrazená bránou a zákazem fotografování – pevnost je přece potřeba dobře utajit před všemi špiony. Máme po žížalkách, složitě se otáčíme a tím marastem mezi odpadky jedeme zpět.

Hurá na sever!

Zamíříme k Ladožskému jezeru, kde se včera podařilo Matesovi telefonem (!) objednat hotel v Sortavale. Silnice se stále zhoršuje, díry prohlubují, až před hranicí s Karelií skončí asfalt a dál už jen drkotáme zuby po roletě jako vystřižené z filmu Mzda strachu. S hranicí se také poměrně nudné rovinaté lesy zvlní a výhledy začnou být zajímavější. S hrůzou zjišťujeme, že polorozpadlé vesničky s domky nakloněnými všemi směry, špinavými a často i vybitými okny a děravými střechami jsou opravdu stále obývané. Výjimečně je některá vesnice upravená, domky nabarvené, i když odpadky se kupí všude. A taky tu téměř nejsou pole, na loukách se nic nepase.

Navečer se dokodrcáme do Sortavaly, což je kombinace dřevěnic a paneláků. V jednom z nich je náš hotel, vevnitř mnohem hezčí než zvenku. Máme vlastní koupelnu s ručníky, a i když by normy EU nesplnil ani omylem, je mnohem lepší, než jsme čekali. Na večeri nás odešlou do „nově vyspravené“ restaurace, kde běží televize a jídelníček je ve finštině (jsme jen pár desítek kilometrů od finských hranic a v hotelu s námi bydlí dva autobusy Finů). Jídlo je vynikající a způsobí nám silný průjem.

Rusko – republika Karélie

Karélie je země Karelů a je rozdělená mezi Rusko a Finsko. Rusku patří, bohužel, její podstatná část, čítající tři čtvrtě milionu obyvatel. Z toho je Karelů jen desetina, i když ještě o sto let a jednu sovětskou éru zpátky tvořili dobrou polovinu obyvatel. Hranice jsou vymezené Bílým mořem a jezerý

Ladožským a Oněžským, mezi tím je víceméně jen další spousta vody – řek, jezer, bažin, deště a mlhy. Karelština patří k ugrofinským jazykům, domluvíte se tedy výhradně v ruštině.

Pondělí 30. 6. 2008

Jezero Ladoga je největší v Evropě, jeho rozměry jsou vskutku impozantní: je 219 km dlouhé, 138 km široké, plocha činí 18 150 km² a největší hloubka je 230 m. Je napájené 70 řekami, ale vodu odvádí jen jediná, Něva. Obsahuje též 660 ostrovů, největší z nich je slavný Valaam, už od středověku obývaný mnichy. Jejich touha po pokání musela být značná: maximální teplota vody bývá v létě kolem 16°C, zato v zimě je tu až metrový led, který rozmrzá teprve začátkem května. Ale na druhou stranu tu vždy bylo tak nesmírné bohatství ryb, že dokonce přežily i sovětské „vytěžování“: mniši se mohli postit pomocí pstruhů, marén, okounů, candátů, štik, jeseterů, úhořů a dokonce i tuleňů.

Ráno dostaneme za 120 rublů bohatou snídani v plastu, je nám ale po včerejší večeři pořád trochu těžko, a tak ji ani nedojíme.

Než se nám podaří vystřídat se na záchodě, málem nestihneme loď. Sortavala je východiskem na ostrovy Valaam, kde stojí klášter ze 14. století, od té doby dvakrát kompletně zničený a znovu vybudovaný, posléze zrušený komunisty a dnes pracně obnovený navrátilivšími se mnichy. Recepční se včera nepodařilo sehnat nikoho z cestovky, která organizuje výpravy raketami pro 200 osob, a tak nás poslala do přístavu „dohodnout se s kapitánem“. K dohodě došlo, nikoliv však na raketu, ale na motorový člun pro osm osob. Kapitánem je Anatolij, sympatický mořský vlk (i když brázdí jen jezero) s na Rusa docela solidním smyslem pro humor: dohodnutou cenu elegantně navýší ve chvíli, když z přístavu vyplouvá předepsaným šnečím tempem a prohlásí, že jestli chceme jet rychleji, potřebuje připlatit na naftu. V okamžiku, kdy uchopí peníze, přidá na normální cestovní rychlost.

Cesta na ostrovy trvá skoro dvě hodiny, nejprve mezi příbřežními ostrovy, pak na otevřeném jezeře – Ladoga je obrovská, břehy v nedohlednu. Kapitán učí Vojtu krmit za letu racky, a pak se před námi objeví břeh s báněmi gigantického kostela. Vystoupíme v přístavu, který připomíná pouť na Svatý kopeček. Cestu lemují řada stánků s nejrůznějšími suvenýry s náboženskou tematikou, mezi nimi se proplétají černí vousatí a dlouhovlasí mniši a ženy a dívky, které vypadají, jako by je sem přenesl stroj času z doby před sto lety – tmavé dlouhé sukně, jupky, šátky na hlavách. U kláštera se ukáže, že to je zde nutná existenční podmínka – příliš odhalené ženy by mohly mnichy rozptylovat, a tak nemají do areálu přístup. Mniši jsou ale nečekaně praktičtí – zavínovací suk-

ně a šátky půjčují u vchodu. Zdarma. I vstup je zdarma, což nám vysvětlil kapitán Anatolij – mnichům patří lodě-rakety a každý rok na nich vydělají tolik, že si mohou přikoupit další. Šikovní hoši.

Je to vidět i na areálu kláštera. Z naprosto zdevastovaných budov (jeden ze strážců nám ochotně vysvětlil, že před dvaceti lety tu byly jen pokácené kameny a v kostele rostla tráva) budují barevné, zlatem a nebeskou modří zářící skvosty. Hlavní katedrála je tak úžasně opravená, že mi výjimečně ani nepřipadne ošklivá její pravoslavná přezdobenost. Všude se proplétají finské turistické a ruské náboženské výpravy, zřejmě jsme tu jediná neorganizovaná skupina.

Díky tomu se ale dostaneme do zadní části komplexu, která je ukázkou toho, z jakého marastu museli budovy vytahovat. Polorozpadlé, často vypálené stavby, padající dřevěné kůlny, vraky aut a dokonce tu i jedna kůlna utopená v bažině tak, že jí kouká jen střecha. Ale taky tu mají udržovaný sad ohrazený novou zdí, v každém jejím sloupku je zasazená jedna cihla s letopočtem 2004 a jedna z roku 1860.

Pak se vydáme skrz hlavní ostrov na 5 km dlouhý pochod na druhou stranu, kde jsou další, ale menší opravené budovy. Po hlavní silnici sice jezdí i taxi, tepnu však tvoří klasický makadam s dřevěnými mostky. Budovy na druhé straně jsou méně honosné, zato bez turistického zmatku, celé jejich okolí je čisté a upravené. Mates podle přiděleného plánu vymyslí cestu zpět jinou trasou přes boční poloostrov, na jehož špičce by nás měl můstek dovést zpět k přístavu. Cesta je nádherná – konečně nedotčená příroda, lesy, kapradí, kvetoucí jarní kytky, zálivy a průlivy. Cestička je méně a méně vyšlapaná, nakonec se skoro ztrácí, a důvod pochopíme až u můstku – tak trochu jim spadl. Máme tím pádem problém, protože nás za čtvrt hodiny čeká Anatolij a obejít to okolo by trvalo dobré dvě hodiny. Naštěstí nám ale dal číslo na mobil (asi nejsme první, kdo důvěřoval ruským mapám), a tak si nás vyzvedne v přístavu na druhé straně, samozřejmě za příplatek.

Zcela spokojení jedeme ve slunci zpět na pevninu, střešní potíže nepatrně ustoupily, dopřejeme si tedy odvážně další večeri v restauraci Pogoda.

Úterý 1. 7. 2008

Při odjezdu z hotelu Mates šikanuje recepční tak dlouho, až mu nejen vydá potvrzení o ubytování (budeme ho potřebovat na hranicích), ale také domluví hotel v Medvežegodsku na severu Oněžského jezera a poradí, kterou silnicí jet, čili která by měla být asfaltová. Na cestu se vydáme ráno, v plném slunci a vytrvale

stoupající teplotě, která odpoledne dosáhne 25°C, přesně ve chvíli, kdy nám v autě definitivně vysadí klimatizace. Doufejme, že za polárním kruhem nám pro změnu nevysadí topení.

Cesta mezi jezery Ladoga a Oněga vede krásnými lesy se spoustou říček, jezer a vesniček, některé z nich (bohužel opravdu jen některé) činí i jakýsi pokus o upravenost, většinou však značně nesmělý. Přemýšlíme o tom, jak asi vypadají interiéry – odpovídají vnějšímu vzhledu, nebo podobně jako hotel v Sortavale vevnitř mile překvapí? Nevím, faktem ale je, že v jedné typické karelské vesnici (tvrdí průvodce – její typičnost zřejmě spočívá v tom, že vypadá jako shluk dřevěných kozích chlívků malebně se klátících kolem jezera) přijde na molo moderní dívka v minišatech a začne si v jezeře holit nohy. Moc jasno nám to do názorů nevneslo.

Cestou projedeme i vesnici Maŋga, v žádném průvodci sice nezmíněnou, ale velmi pěknou a upravenou, dřevěné domy jsou tu natřené a opravené. Na kopci je malý dřevěný kostelík, sice mimo provoz a poněkud zpustlý, ale zato s přístupnou zvonící bez zvonu a parádním výhledem po okolí. Podlaha se pod námi nepropadla, bůh je ještě přítomen.

Nová silnice do Petrozavodsku, kterou nám poradila recepční, přinese úlevu našim vytřeseným kostem na asi dvacetikilometrovém úseku s novým asfaltem. Bohužel však brzy dorazíme k části „ve stavbě“, což znamená dalších 100 km rozbitého asfaltu, který prudkými nájezdy kříží navršené náspy pro novou vozovku. Vypadá to na trvalý stav, dnes, ve všední den dopoledne, je silnice bez jediného dělníka. Jak později zjistíme, je to tady normální situace. Podle mapy ani frekventovanosti silnice se nikdy nedá odhadnout, který úsek bude tvořit prašná roleta a který bude fungl nový – některé nové silnice jsou zcela bez aut, po makadamu občas projíždí nepřetržitá kolona. Vsjo rovno. Abychom jim ale zase tak nekřivdili, je třeba přiznat, že postavit a udržet zde použitelnou cestu je asi dost těžké – všude bažiny, mračna hmyzu, v zimě mráz...

Na oběd a odpočinek zahame k vodopádu Kivač, atrakci dobré čistě pro Rusy a Finy – nás, kteří projeli Norsko a Island, pětimetrový vodopád nijak neohromí. Zaujmou mě spíš záchodky se záhadným nápisem „10, 20, 30 RUB“. Podle čeho určují cifru? Jdu je blíže prozkoumat a narazím na tři dřevěné boudičky se suchými záchodky (oděr je nezaměnitelný), z nichž mají dvě zatlučený vchod a před třetí je obligátní fronta. Po předchozích zkušenostech si odpustím další zkoumání a mírně zmatena odjíždím.

Večer v osm, při 25°C přijíždíme do Medvežegorsku, který leží na nejsevernějším cípu Oněžského jezera. Město je bizarní směsicí zpustlých paneláků, dřevěných šop, věnci obložených tanků

a rudoarmějských pomníků, ulic plných špíny, chcíplých koček, toulavých psů a názvů jako třída Karla Marxe, Komsomolskaja alej, prospekt Lenina apod.

Náš hotel Oněžskaja gostinica je strašlivý panelák na hlavní třídě, tentokrát vevnitř jen o málo lepší než zvenčí. Vstupní halu má sice honosnou, ale na patře nás vítá ohavný zápach společných záchodků a přestože máme naštěstí luxusní pokoje s vlastní sociálkou (jsme „inostranci“), není to žádná sláva. Se vzdáleností od Petrohradu je jasně patrná sestupná tendence hotelů: pokoje i ručníky se zmenšují, toaletní papír se čím dál víc podobá struhadlu, mizí mýdlo i šampony, objevuje se hmyz (zatím naštěstí jen komáři a rybenky). Nutno však říct, že stoupá ochota a vstřícnost personálu a současně i klesá cena (Petrohrad 11000 rublů za noc, Sortavala 3700 a tady už jen 2400).

Skočíme si na večeri do zřejmě jediné místní vařící hospody, plastové záležitosti s jednotným menu, soljankou a šašlikem, dobrými, ale neuvěřitelně mastnými (celý večer se mi pak navaluje). Hospoda podává jídlo pod širým nebem na břehu jezera u pláže, při vstupu se pyšní dvoumetrovou hromadou odpadků a uvnitř místní zlatou mládeží – břichaté tlusté nevzhledné ženštiny tu bojují o pozornost mladíků vratkého kroku a rozostřeného pohledu. Nad tím se otáčí přístavní jeřáby.

Středa 2. 7. 2008

Oněžské jezero je s rozlohou 9950 km² o polovinu menší než Ladožské, zato je mnohem členitější a ostrovnatější (1369 kousků). Napájí ho 58 řek a všechnu tu vodu odvádí řeka Svir do Ladožského jezera, kudy se pak pluje do Baltského moře. Na sever z Oněgy můžete pokračovat Bělomořsko-baltským kanálem až do Bílého moře. Myšlenka na kanál vznikla už ve 14. století, byla však moudře zavržena jako příliš náročná. Co se nepovedlo carovi, dokázali bolševici. 227 km dlouhý kanál v bažinách a ledu prokopali v letech 1930–1933 za pouhých 22 měsíců, avšak za použití nezjistitelného množství vězňů – střízlivé odhady hovoří o 200 tisících s 20% úmrtností. Jen tak mimochodem cestou objevili řadu ukrytých pravoslavných osad, jejichž obyvatelé hned zařadili do procesu budování. A když chyběli odborníci, obvinili z velezrady dostatek inženýrů...

Včerejší mastnou večeri kompenzujeme nákupem dietního a neprůjemového jídla v samoobsluze, neboť hotel snídaně stejně nevaří. V oblasti nejsou žádné turistické cíle, s výjimkou ostrova Kiži, což je obdoba Valaam, a tam se nám už nechce – čeká nás ještě klášter na Solovkách.

Uděláme tedy poradu nad mapou a rozhodneme se zajet na nefrekventovanou východní část oněžského břehu, kde by měla

být oblast nedotčená turisty. Namátkou zvolíme dva cíle: jeden na břehu jezera, v divočině, druhý naopak ve vnitrozemí, ve vesnici Verchnějšě Volozero ležící na břehu stejnojmenného jezera.

První zastávka je trochu depresivní: břeh Oněgy je vážně úžasný, modrá voda obkroužená zelenými lesy, u břehu rákos a lekníny, mračna vodního ptactva, vážek a mravenců (ale bohužel taky komárů a jakýchsi útočných kousajících čmelákoidů), ale na každém kroku zakopáváme o neblahé známky lidské činnosti. Bezprostředně na břehu jsou rozmístěné rezavé plechové boudy pro lodě, okolí je poseté odpadky a lidskými výkaly, kousek dál z lesa trčí zbytky vojenského opevnění v podobě zavšivené bezútěšné zmeti železobetonu. Necháme se pokousat plnou paletou hmyzu a po prašné silnici se vracíme na hlavní asfaltku.

Vzápětí odbočíme na sever, pryč od jezera. S asfaltem se rozloučíme hned na desátém metru silnice, cesta je ovšem dvoupruhová a opatřená dopravními značkami. Do vybrané vesnice odbočuje ještě užší, čerstvě přehnutá a velmi měkká „silnice“, při jízdě víříme tolik prachu, že Jano musí dodržovat pořádný odstup. Volozero však stojí za to. Jezero je neuvěřitelně romantické – zeleň a modř se měkce prolínají, rackové křičí, voda šplouchá. Vesnice je čistá, bez obvyklého smetiště za humny, dřevěné domy jsou malebně seskupené, dokonce tu u jednoho domu i sečou travu!

Zastavíme na okraji a uděláme si u vody improvizovaný piknik, Jano má v autě gril na jedno použití, na kterém si opečeme buřty. Je jasné, že budíme pozornost, ale kupodivu nikdo nepřijde zevlovat. Hoši se rozhodnou nahradit tento nedostatek z vlastních zdrojů a sami se vydají zevlovat do vesnice – s kamerou přes rameno jdu sice s nimi, ale připadám si hodně hloupě. Zpoza zaprášených oken nás sledují ostražitě oči, ale jinak je tu naprosto pusto. Najednou se zavíří oblak prachu a vedle nás zastaví stříbrná toyota. Sedí v ní dva Rusové, rusko-anglicky se ptají, odkud jsme, řeč se stočí hned na fotbal (mužstva obou zemí byla právě potupně vyřazena z mistrovství světa) a kontakt je navázán. Ani nevíme jak, sedíme u prostřeného stolu na břehu jezera, cpeme se právě ulovenými pstruhy a posloucháme historky o medvědech.

Naši hostitelé jsou také turisté, přijeli třemi auty z 900 km vzdálené Tverské oblasti na čtyřdenní lov ryb. Velí jim Sergej, generál ve výslužbě, šarmantní, mladistvě vyhlížející šedesátník, který je produktem vojensko-socialistické propagandistické výchovy. Je to typický zelený mozek, chybí mu vzdělání a stýská se mu po ztraceném impériu. Nicméně je zřejmě čertovsky bohatý, žije v nějakém prominentním lampasáckém městečku, kde má třípatrový dům se čtyřmi garážemi, a peněz si zjevně umí užívat.

Nevím, co dělají ostatní, ale rozhodně z něj mají docela legraci. Jsou to úplně normální lidé se zdravými názory, kritickým pohledem na doby minulé a jejich dnešní následky. Za úvahu stojí, že si jako jeden muž pochvalují Putina – prý zabránil korupci, země jde díky němu nahoru a prosazuje se vůči jiným zemím. Jeden z nich hned úvodem plaše oznámí, že na vojně dva roky sloužil v Teplících. Je z toho trochu na rozpacích, ale neprávem – nepovažujeme ho za žádného hanebného okupanta, evidentně nesnáší armádu stejně hluboce jako my a stejně jako my byl v celé té šaškárně pouhou loutkou. Dozvíme se od něj ale docela zajímavé detaily: za celé dva roky se dostal jen jednou za odměnu na výlet do Bratislavy, další formou odměny byla už jen fasovaná vodka – kdo nesekal dobrotu, fasoval prý vodu.

Všichni jsou hosty Leonida a jeho ženy Janočky, etnických Rusů, kteří se zde narodili, postavili tu dům a živí se výrobou dřevěných suvenýrů. Na přilepšenou ubytovávají a provázejí rybáře a lovce. Tato skupina sem jezdí pravidelně každý rok (taky sem prý jezdí i jeden univerzitní profesor z Maltý: „Tam je sto lovců na jednu kachnu, tady naopak.“). Leonid je strašně milý, hrdě nám ukazuje čistý, pečlivě udržovaný dům, pěstěnou zahradu se skleníkem a záhony kytek („Dřív tu byla jen holá skála!“), vše je čisté, krásné, úpravné. Kdyby ho naklonovali, byla by Rus zemí zaslíbenou. Janočka je strašně plachá, společnosti se vyhýbá a neustále nosí hory neuvěřitelných dobrot: vynikající drůbeží vývar, pečené pstruhy (před chvílí ulovené), vařené hovězí, saláty, pirohy, koláče. Jsme neustále pobízeni do jídla, cpou to do nás opravdu pod tlakem, ale vím, že jestli mi bude špatně, tak tentokrát to bude výhradně z množství, nikoliv z kvality jídla.

Mates jde s generálem debatovat o zašlé slávě světové mocnosti do baně (finské sauny), Leonid nás svezde motorovým člunem po jezeře – motor burácí uprostřed úžasné nedotčené přírody, kolem se zelenají břehy porostlé neprostupnými lesy, voda je plná ryb a kachen. Neustále se nalévají další a další „stakany“ vodky a já jsem upřímně ráda, že na mě dnes vyšlo řízení auta a mám tak důvod odmítat. Skupina přijela na ty čtyři dny opravdu dobře vybavená, přivezli množství kanystrů s naftou a několik přepravek (!) nejlepší vodky. Přípitky jsou dlouhé, květnaté a nesou se v duchu „ať se v minulosti stalo, co se stalo, pořád jsme bratři a přátelé“. Je to až dojemné.

Nicméně čas pokročil, do hotelu to máme daleko a měli bychom vyrazit zpět. Ale u chlapů se projeví účinky četných panáků, asi desetkrát přeruší nasedání do auta a vrací se zpět na další kolo přípitku a my s Ľubou jsme už dost nervózní. Navíc máme i dojem, že tu střizlivější část z nich už zdržujeme – skupina má ještě dnes

odjet na rybářskou chatu na druhé straně jezera. Nakonec se nám přece jen podaří nacpat oba rozveselené chlapy do auta, bereme si kontakt na Leonida (pro zájemce: tel. +7 9214643040, domácí 39-1-41) a doufáme, že se nám ještě někdy podaří přicestovat.

Generálův medvědí příběh: „Viděl jsem medvěda v lese třikrát, dvakrát mi jen přešel před autem, ale jednou jsem ho potkal na lovu. Stojím u křoví a slyším ho dýchat. Povídám ostatním: „Tady funí medvěd.“ Oni se smějí: „A neslyšíš náhodou, jak mu tluč srdce?“ A tu medvěd vystrčí hlavu z houští a zaře.“ Na to se Leonid generála zeptal: „Co ty, střílel jsi?“ „Nestřílel, utíkal! Překonal jsem světový rekord na 100 metrů!“ „A ostatní, směli se ještě?“ „Nesmáli, utíkali taky.“

Pro Leonida je setkání s medvědem běžnou součástí života. Jednou prý zastřílel medvědice, pak teprve našel dvě malá medvíďata. Jedno pak skončilo v ruském cirkuse, druhé v české ZOO.

Čtvrtek 3. 7. 2008

Bílé moře je vnitrozemská část Severního ledového oceánu. Je to velmi uzavřené členité šelfové moře, jediné větší souostroví jsou Solovky. Klima je zde už téměř polární: teploty vzduchu i vody se v létě pohybují kolem 10°C, v zimě klesají hodně pod nulu a moře zamrzá – led se tu udrží od října až do června. Úžasné místo pro letní dovolenou.

Na dnešní noc Mates telefonem vyjednal za pomoci recepční hotel v Kemu. Tentokrát mu to vyšlo jen o fous, do Kemu totiž má přijet z Petrohradu „parochod“ a nejsou volné pokoje. Zabral až argument, že jsme „inostranci“. Také poprvé dostaneme do ruky zřejmě správné potvrzení o ubytování, jestli to fakt budou nějak vážně řešit na hranicích, tak máme asi problém – prvních pět nocí jsme bez „bumáčky“.

Cesta na sever se projevuje klesající výškou stromů a přibývajících bažinami. Uvědomím si, že lesem, teď už pravou tajgou, jedeme vlastně už od Bělověžského pralesa, snad jen s výjimkou pár oblastí v Pobaltí, zejména v Litvě. V Rusku je les absolutně nepřerušovaný, i vesnice a hřbitovy jsou většinou vestavěné mezi stromy (začínám už chápat důvod těch ploty ohrazených hrobů: kdo by stál o to, aby mu medvěd vyhrabal dědečka).

Asi 100 km pod Kemem zabočíme na Bělomorsk, podívat se poprvé na Bílé moře a najít petroglyfy, skalní kresby, které Mates vysledoval v jakémsi průvodci.

Petroglyfy najdeme poměrně snadno, jde o pár maličkých obrázků vytesaných do hladké horizontální skály. Jsou obkreslené křídou a Jano se domnívá, že to musí být vtip. Ale jsme tu opravdu správně, obrázek v průvodci je usvědčil. Víc než kreseb je tu komárů, takže raději prcháme zpět do auta. Viděla jsem kdysi

podobné skalní kresby v norské Altě (vlastně jen nedaleko odtud), tam jich byly celé hektary – napadá mě, že místní obyvatelé byli líní zřejmě už v pravěku.

Jano si zde tedy aspoň slepí zadní dveře svého nissanu (nevydržely zdejší hrbolaté cesty a pořád se mu za jízdy otevírají), a pak už pokračujeme dál do Kemu. V této oblasti jsou lesy nizoučké a řídké, trčí z nich balvany, krajina je blíž tundře než lesu.

Kem dosahuje opravdu sovětských parametrů. Předchází jej řada nevzhledných vojenských základen, některé jsou opuštěné, jiné aktivní – obojí však vypadají stejně zpustle, jen v těch funkčních stojí před polorozpadlými barabiznami paranoidní ozbrojené stráže. Samotný Kem je dlouhá řada oprýskaných činžáků, dřevěných i panelových, všechny doplněné obvyklými plechově-dřevěnými boudami a bordelem z petflašek, odpadků a vraků aut.

Projedeme tou přehlídkou bídy, náš hotel je až v přístavu Rabočeostrovsk, odkud se vyjíždí na Solovky, stejně jako kdysi za éry gulagů. Rabočeostrovsk už je opravdu jen shluk chatrčí. Jednu část však tvoří pěkné patrové chatky, svítící novým dřevem. Zaradujeme se: konečně pěkný hotel. I neochota personálu a cena (4000 rublů) odpovídá luxusnímu bydlení. To je ale také jediný luxus, vevnitř je to zatím nejkatastrofálnější ubytování. Společné záchodky smrdí naprosto neuvěřitelně, z koupelny protéká voda na zem a teče napříč chatou, veškeré (původně docela pěkné) vybavení sociálek je utrhané a povaluje se tu po zemi, neteče teplá voda. A všechno strašně smrdí. Nejdivnější je, že tu bydlí hodně cizinců, výhradně Finů – je jich tu několik autobusů, ale všichni jsou umístění v hlavní budově. Zřejmě jsme poprvé vyfasovali právě ubytování jen pro Rusy.

I večere odpovídá celkovému charakteru. Složitý mnohastránkový jídelníček je pouze v ruštině a jídla jsou označená výhradně názvy jako „mužskij charakter“, „rabočija ženščina“ apod. Navíc po experimentálním prozkoumání zjistíme, že obsahuje hlavně kopec nápojů, vesměs alkoholických, a pár vskutku miniaturních porcí salátů a ještě menších kousků masa bez přílohy. A stejně většinu nabídky dnes ani nemají.

Projdeme se tedy po „městě“ a já přitom dostanu opravdu těžký kulturní šok. Lidé tu bydlí buď v chatrčích velikosti a vzhledu garáže, nebo v jednopatrových bytovkách. Vše je dřevěné a jediný výdobytek civilizace představuje elektřina. Kolem domů jsou v prachu natažené poloshnilé dřevěné lávky (když zaprší, je to zřejmě jediná možnost, jak se dostat z domu a neutopit se v blátě), mezi činžáky stojí barely s vodou – místní vodovodní síť –, za každým barákem se line nezaměnitelný zápach špatně udržovaných suchých záchodů. Povaluje se tu spousta příšerně zanedbaných psů

a dlouhosrstých koček, ve vracích aut si hrají špinavé usoplené děti. K dovršení atmosféry jsou tu na každém kroku vidět stopy po transportech do soloveckého gulagu: staré železniční koleje vedou na maličký mys, kde stojí malebná skupina rozpadlých dřevěných baráků, strážní věž a pravoslavný kříž. Kolem leží zbytky oplocení z ostnatého drátu. Potopené dřevěné bárky. V ostrém nočním slunci tábor vypadá romanticky a běhá z něj mráz po zádech. Hotel mi hned připadá snesitelnější – být tu před šedesáti lety by asi byl úplně jiný zážitek. Trochu jiný výlet, a delší. Říkám si, že člověk by měl denně děkovat za to, jak se má dobře.

Z domu jsme dostali poplašnou zprávu: po Hynkově odjezdu kočka zhodnotila, že doma sama s koťaty nezůstane, a odnesla je někam pryč. Zoufalá babička volala, hledala, ale kočky se nedostavily.

Pátek 4. 7. 2008

Solovecké ostrovy osídlili roku 1429 pravoslavní mniši. Souostroví charakterizovali jako překrásnou zemi, plnou tetřevů, zajíců a jelenů a postrádající dravce. Postavili zde nádherný klášter, vybudovali systém kanálů, pěstovali dobytek a na polích měli bohatou úrodu. Ve shodě koexistovali i s carskou pevností a vězením, ve kterém bylo vždy jen pár desítek vězňů, koncem 19. století dokonce už bez vojenského dozoru.

Pak přišla revoluce. Majetek byl mnichům vyvlastněn, klášter lehl popelem, na jeho troskách vznikl lágr. Péče o vězně se řídila heslem: „Z trestance musíme dostat vše v prvních třech měsících, pak už ho nepotřebujeme.“ Dodnes se neví, kolik lidí zde vlastně zemřelo, většina dokumentace byla zničena a zbyly jen útržky. Příklad: 1. ledna 1931 živořilo na Solovkách 662 257 vězňů, během předchozích pěti let oficiálně zemřelo 183 490 osob. Tábor zde však existoval v letech 1923–1960...

Noc byla strašná, postele sem zřejmě přivezli z lágru – tenoučká matrace je položená přímo na tvrdých prknech. Do toho bzučeli komáři a budil mě smrad záchodu. Snídaně jde k tomu všemu do série, v 7:00 bez ptaní dostaneme ovesnou kaši, mastný lívanec a salám typu „gothaj ve sleeve“. K miniaturnímu koflíku břeckovitého kafe si vodu na zapití musíme koupit (50 rublů za dvě deci).

V osm dojdeme na trajekt, lístky máme koupené od včerejška a tak nějak očekáváme, že na dvouapůlhodinovou plavbu prodali počet lístků odpovídající počtu sedadel. Asi jsme tu ještě moc krátko. Naštěstí je ruská duše opravdu široká, všichni se ochotně sesednou, a nějak se do lodi vejdemo. Olgu dokonce odvedou za ruku někam dozadu a posadí si ji mezi sebe.

Na Solovkách je děsná zima, fouká ledový vítr a přístav nás vítá pohledem na polozbořenou budovu gulagovské fabriky. Hned vedle je klášter, kdysi opravdu monumentální opevněný komplex, dnes obraz destrukce a zmaru. Centrální budova vypíná k nebi aspoň čtrnáct baňatých dřevěných věží (jen nad hlavním chrá-

mem se tyčí vysoká plechová klenba), kolem jsou solidní hradby z neuvěřitelně obrovských kamenů. Snaha obílit položbořené zdi vychází dost naprázdno, všude je lešení, hromady materiálu, díry ve zdech, ruiny. Ani mniši tu službu zřejmě moc vážně neberou, je zde sice také nařízené nosit sukně a zakázané fotografovat, nikdo to však nehlídá ani nevyžaduje. Celkový dojem je zdrcující. To, co bylo na Valaam triumfem, tady budí dojem prohry. Procházíme jednu prázdnou místnost za druhou, vidíme jen plesnivé stěny, vytlučená okna, zavřené plechové dveře. Celá hrůza nám dojde až na výstavě o minulosti kláštera: po říjnové revoluci to tu bolševici vzali z gruntu, strhli všechny věže, zničili ikony, rozbili zvony. Promítají tu dobové dokumentární záběry, ta zuřivá devastace je šokující. A aby toho nebylo málo, 25. 5. 1923 klášter lehl popelem – je mi do pláče, když vidím fotky úžasně obrovské knihovny, ze které nezbylo opravdu nic. Hned v červnu téhož roku zde byl založen gulag, tehdy ještě SLON. Za těchto okolností už chápu nynější stav, vlastně tu odvedli neuvěřitelný kus práce.

Koupíme si ještě lístky na výstavu o pracovních táborech a deprese je dovršena. Desítky vybledlých fotek a stručných osudů lidí, z nichž většina tu dodnes někde leží. Vyřezávané lžice, maličké ikony uhnětené bůhví z čeho. Je to strašně smutné.

Kolem kláštera je trochu lepší varianta ruského městečka, domy nesou jakousi snahu o úpravy, mají udržované zahrádky, kolem se pasou krávy. Promrzlí zalezeme do jediné místní hospody. Servírka je z cizinců dost nervózní, vyhýbá se nám tak dlouho, až ji vedle sedící Moskvané vynadají. Porce jsou zase menší než miniaturní, asi v této oblasti udržují přijatelné ceny jídla jen díky zmenšování jeho množství.

Hoši si chtějí vyfotit klášter ve slunci zezadu přes jezero. Díky slunečním paprskům se oteplilo, projdeme tedy městečkem a zanoříme se do lesa. Okamžitě zapadneme do bažiny a jsme obleženi neprůhledným mrakem komárů. Místní z nás musí mít fakt legraci, protože za pár minut po našem sebevědomém odchodu vbíháme zpět, divoce mávajíce rukama. Muselo jim být celou dobu jasné, jak náš výlet dopadne, pacholkům.

Kromě kláštera a neoznačeného vězeňského hřbitova tu není nic dalšího k vidění a my najednou nemáme co dělat. Loď vyplouvá až v pět, mapy jsou hůř než schematické, průvodci zde neexistují, informace nevedou. Pak Mates kdesi vyčte, že tu je pravěký labyrint, hledáme ho tedy s dopomocí místních, kteří nás posílají doslova všemi směry s nezvratným přesvědčením, že naprosto přesně ví, kde ta věc leží. Nakonec najdeme na břehu moře soustředné kruhy z poměrně malých šutrů. Největší z kruhů má prů-

měř tak sedm metrů, kameny opravdu tvoří bludiště, ale pravěče moc nevypadají. Zato tu hřeje slunce a není kam spěchat, hledáme tedy mušle a házíme na klidné mořské hladině žabky.

Na odjezd lodi je třeba vystát frontu a tlačenci, ale tentokrát aspoň počet pasažérů nepřevyšuje místa k sezení. Člun se dost houpe a všichni spí.

Rusko – Murmanská oblast

Murmanská oblast jako správní celek vznikla až v květnu 1938. Zabírá celý poloostrov Kola a víceméně tak celá leží za polárním kruhem. Většinu roku tu panuje zimní počasí, na ruské poměry však nijak kruté – nejnižší teploty dosahují jen kolem deseti pod nulou, ovšem na druhé straně nejvyšší letní zase jen deseti nad nulou. Polární noc tu kraluje v prosinci a lednu, polární den jsme zaplatpánbu absolvovali my. Víc než třetinu oblasti tvoří bažiny, sem tam porostlé stromy, většinou však značně zakrslými. Ještě v roce 1926 tu žilo jen 20 000 odvážlivců, za sovětské éry však nastalo masivní osídlování – bylo přece potřeba bránit hranice před invází imperialistických agresorů. A hlavně je tu ukryté značné nerostné bohatství: apatit, hliník, měď, nikl, nefelinit... Vrcholu invaze dosáhli těsně před rozpadem Svazu, kdy zde žil skoro milion a čtvrt lidí. Pak se z celkem pochopitelných důvodů začali stěhovat jinam, dnes tu živoří už jen kolem tři čtvrtě milionu nešťastníků a jejich počet stále klesá.

Sobota 5. 7. 2008

Ráno teče teplá voda, a když člověk moc nedýchá nosem a sprchuje se obutý, dá se sprcha přežít. Snídaně je dnes výrazně bohatší než večere, i když rýžová kaše není zrovna mým oblíbeným pokrmem. Rádi rychle odcestujeme dál na sever. Silnice je monotónní, jedna zatáčka vždy tak po dvaceti kilometrech, kolem jen lesy, bažiny, občas jezero nebo řeka. Jediné vzrušení tak představují díry na silnici, ve kterých by klidně zmizel i celý předek auta, a provoz se proto klikatí tu po levé, tu po pravé straně – chvílemi je docela napínavé čekat, které z protijedoucích aut včas uhne a na kterou stranu. Asi po dvou stech kilometrech a třech pumpách, které nevedou naftu (a občas ani benzín), Janovi dojde palivo a my použijeme první ze čtyř rezervních kanystrů. Ještě, že jsme dbali na varování a vybavili se zásobami!

Cestou naprosto neobřadně překročíme polární kruh, na rozdíl od skandinávských států tu není o této skutečnosti jediná zmínka, nebo nedejbože třeba nějaký obchod se suvenýry či muzeum! Hranici identifikujeme jen pomocí GPS, která se rozhodne, že vychází-li slunce později než zapadá, pak je určitě noc, a přepne se na noční režim. A pro Rusko příznačný fakt: obec zvaná Poljarnyj kruh leží někde úplně jinde.

Pak se před námi objeví hory, sice nízké, ale úplně první od té doby, co jsme vjeli do Polska! Jsou to Chyby, 1200 metrů vysoké, stále pokryté sněhem. Všude pod nimi se rozkládá zmrzlá jezera, bažiny a řídkých lesíků. Nad hlavou visící nízké černé mraky a prudký vítr dokresluje atmosféru ponurého severu.

Pak se najednou povrch silnice vyrovná, dokonce i rozšíří v dálnici a my vjedeme do Apatit, města pod horami a centra největší těžby apatitu na světě. Je to velké město s mnoha socialisticky vypadajícími šedivými továrnami, ale občas v něm paneláky vystřídají domky, které vypadají skoro hezky.

Začínáme se těšit na Kirovsk, zdejší vyhlášené lyžařské středisko s moderními sjezdovkami, hotely a vlastním letištěm. Sezóna je tu téměř celý rok, skončila teprve před měsícem. Průvodce hovoří o romantických domcích u jezera, které z dálky připomínají alpskou švýcarskou vesničku. Teď by tam měl být klid: když Matěj šláhl ráno ubytování, dovolal se teprve do šestého hotelu – všechno je asi zavřené, protože jsme tu mimo sezónu.

Vyjedeme do kopců a před námi se na svazích objeví Kirovsk. Nevím, jestli autor průvodce nikdy nebyl v Alpách nebo v Kirovsku, ale to, co vidíme, ze všeho nejvíc připomíná pražské Jižní město při příjezdu od Brna někdy v dobách soumraku socialismu: hradba dlouhých řad paneláků v jednotné nevzhledné šedi vypadá v horách jako ošklivá jizva. Doplnuje ji gigantická továrna s čoudícím komínem, který šíří ohavně chemický zápach.

Střed města je ale trochu lepší, je tu hodně zeleně a gigantické hotely nesou pečeť monumentální honosnosti určené pro bolševické prominenty. Do této sorty patří i náš hotel – zvenčí vypadá jako hrad s kulatou věží. Po rozpačitém výstupu částečně vybudovaným schodištěm pěšky do čtvrtého patra (právě tu staví výtah) se ocitneme v nečekaném ráji. Vedoucí hotelu je na ruské poměry nezvykle příjemně ochotná, řečná a podnikavá dáma (taky není Ruska, je odkudsi z východu) a hrdě nás provází po všech pěti funkčních apartmánech – zbytek hotelu je v rekonstrukci. Jsme tu jediní hosté, a tak si vybereme dvoupatrový byt se dvěma ložnicemi, obývacím, dvěma koupelnami, kuchyní a šatnou, to vše za 3000 rublů na noc! Jano s Ľubou si zvolí jednopatrové apartmá, zato s masážní sprchou a ještě o tři stovky levnější.

Celý hotel nese stopy střetu podnikavé ředitelky a jejích směrlých plánů s postsocialistickým šlendriánem řemeslníků – novými plastovými okny profukuje, střechou zatéká, kachličky se odlupují, sprchový kout je spádovaný na opačnou stranu, než na které umístili odtok, čili ke schodišti. Ale ručníky jsou obrovské, záchod nesmrdí a teče teplá voda! Ředitelka nás o horké vodě informo-

vala s velkou dávkou hrdosti – zbytek tohoto města za poláním kruhem s devět měsíců trvajícím zímou totiž takovou změkčilostí nedisponuje.

Na večeri jsme odesláni do nejluxusnějšího hotelu ve městě, kde naštěstí ráno nebrali telefon. Pyšní se tu anglickými nápisy, jídelníčkem v ruštině, dokonalou obsluhou a živou hudbou (přesněji dvěma živými zpěváky a magnetofonem), která přehluší jakoukoliv konverzaci. Chodí si sem zatancovat páry ve večerních šatech a naše turistické oblečení s pohorkami působí velmi nepatřičně.

Neděle 6. 7. 2008

Chibiny je sámý název, který jednoduše znamená „hora“ – jsou to jediné hory na poloostrově Kola. Nejvyšší hora dosahuje sice jen 1191 m, ale pohoří má značně vysokohorský charakter: prudké lavinové svahy, náhorní planiny, ledovce a sněhová pole, to vše na ploše o průměru pouhých 30 km. Mají unikátní horninové složení s více než 300 druhy vzácných minerálů, z nichž některé jinde na Zemi nenajdete (pyšní se názvy spíše ze sci-fi oblasti, namátkou eudialit, lamprofylit, astrofylit, mosandrit nebo sodalit). Hlavní složkou jsou nefelinové syenity, které představují zároveň zhoubu tohoto pohoří – těžba apatitů-nefelinových rud je zde naprosto prioritní.

Dvojměstí Kirovsk-Apatity s více než 100 000 obyvateli je jedinou městskou aglomerací za polárním kruhem na světě. Apatit zde byl objeven těsně po říjnové revoluci, s těžbou se začalo roku 1929. Budovatelské nadšení bylo zřejmě bez hranic, protože například úpravnu rud tu v polárních podmínkách dokázali postavit za pouhých 40 dní. Dalším příkladem je místní vlakové nádraží – s trochou nadsázky byl prvním a posledním pasažérem, který zde kdy vystoupil, Josif Vissarionovič Stalin. Dnes se megalomanské projekty transformovaly na postindustriální hororové prostředí zpustlých objektů, prázdných bytů, blátem zalitých kolejí a posledních zbytků přísně hlídané těžby.

Celou noc lilo jak z konve, ráno to nevypadá o nic líp. Snídáme v kulaté věži hotelu a přes volská oka a párky (jaká úžasná změna po těch všech kaších!) sledujeme, jak všude okolo žene víchřící povazce vodorovného deště. Hotelem se rozléhá plechové kapání vody: střechou teče dovnitř a po celém našem patře jsou malebně rozmístěné kbelíky a lavory na odchycení nejhorších záplav. Venku se žení čerti – nejen charakter počasí, ale i teplota jsou na úrovni našeho deštivého ledna. Zbaběle se rozhodneme pouze projít město a případně si zajet autem do hor.

Když v Kirovsku vyjdeme kousek mimo střed, uvidíme opět čirý socialistický brajgl, tady horší o to, že čouhající začerněné továrny, hromady šrotu i polozbořené stavby leží v klínech nádherných hor na březích horského jezera. K městu patří dál v horách dvě satelitní obce, vynalézavě nazvané Kirovsk 25 a Kirovsk 23, zřejmě podle vzdálenosti. My se na radu hlídače parkoviště vydáme k „pěťadvacítku“, od které by údajně měla vést cesta do horského

sedla. Doporučuje nám to ale jen v případě, máme-li opravdu dobrá auta, protože cesta vede přes brod. No, má pravdu i nemá – ve skutečnosti cesta vede přímo korytem potoka, občas i ve více než čtvrt metru hluboké vodě, auta se kymácí na všechny strany, kloužou v blátě, kličkují, nadskakují přes skryté balvany. Kupodivu ale nezapadneme hned na prvních metrech a vytrvale jedeme blíž a blíž k sedlu. Nakonec nás přece jen zastaví velká lavina, která se nedávno přehnula přes cestu, zaparkujeme tedy a dál pokračujeme pěšky – déšť se trochu zmírnil, i když vítr pořád dosahuje parametrů slušné vichřice.

Hned za neprůjezdným místem uvidíme proti nám přijíždět dodávku, s úporným odhodláním se prodírá sněhem a blátem, a když se k nám přiblíží, zpomalí a řidič nabízí svezení. S díky ho odmítneme a on zatočí přímo do koryta řeky, kde zapadne až po nápravy. Asi třicetiletý Rus vystoupí do bláta jen tak v tričku a teniskách, kroutí hlavou a říká, že ráno projel trasu opačným směrem a teď si asi spletl koleje. Naši pomoc odmítá, vytahuje lopatu a dává se s klidem do podkládání kol.

My se proti větru prodíráme po „cestě“ do sedla, pod kterým leží krásné protáhlé pleso plné romanticky modrých ledových ker, o které se divoce tříští příboj hnaný vichřicí. U jezera začne znovu vydatně pršet a než dojdeme na konec, lile jak z konve. Obrácíme se tedy zpět a s větrem v zádech poklusáváme k autům. Chlápek pořád vykopává dodávku, dobrá nálada ho neopustila a s klidem odmítá i naši nabídku na odvoz do Kirovska pro posily. „Jděte dál, za chvíli budu venku,“ prohlásí vedle auta, jehož předek mizí v bahně až po reflektory a zadek právě zdvihá heverem.

Zcela zmoklí a promrzlí (jsou 4°C) nasedneme do aut a vydáme se do „pěťadvacítky“, kde by mělo být „Potěmkinovo“ nádraží, kdyby s velkým nasazením vybudované jen kvůli Stalinovu příjezdu. Nádraží však ve změti továren a jiných ruin nenajdeme: naprosto všechno tu vypadá, jako kdyby to od padesátých let nepoužívali. Špatně dopadneme i při pokusu zajet se podívat na místní lyžařské středisko. Cesta je přehrazená jednou z četných natrvalo vybudovaných silničních kontrol a má nekompromisně zavřenou závoru – dál můžeme jen pěšky, ale ani to není jisté.

Vrátíme se tedy usušit se do hotelu a dát si saunu na rozmrznutí. Dostaneme i horký čaj a dvě kávy (více kávy paní nenašla) a sauny si fakt užijeme – místnost je ze čtvrtiny naplněná obrovskými valouny, soudě podle vůně zřejmě podloženými březovou kůrou. Za chvíli je nám teplo a dostaneme hlad. Ženeme se tedy do včerejšího hotelu, ten dnes ovšem nefunguje. „Toľko pjatnica i subotnica,“ prohlásí osamělá recepční a poradí nám jediné dvě hospody, které tu v neděli mají provozovat tak podezřelou věc, jako je vaření.

Obě jsou zavřené. Už zase pořádně promrzlí si tedy jdeme koupit jídlo do samoobsluhy a nakoukneme namátkou do kavárny – bingo, zde nabízí široký výběr teplých jídel. Dáme si hned několik chodů – soljanku a jeden (!) karbanátek, mléčné koktaily, sypané čaje, konečně dobrou kávu, zákusky. Jídlo je vynikající a výjimečně ani není přehnaně masné.

Konečně jsem si také udělala jasno v ruských polívkách: všechny mají jako základ zelí, to je doplněné brambory, zeleninou, masem, smetanou a kupodivu i olivami. Šči je prostá zelňačka, boršč obsahuje navíc červenou řepu a soljanka je nejlepší, do ní se dává kyselá okurka a citron. Jídlo se ale velmi liší podle kuchaře, a to i v rámci jedné hospody. Z dalších specialit jsou časté pelmeně, vařené taštičky s náplní (nejlépe masovou), které v Polsku prodávali jako pirohy. Ruské pirohy jsou naopak smažené, plněné čímkoliv, často jen rýží, zato z nich vždy odkapává tuk. Azu je něco jako guláš, ale se spoustou zeleniny a brambor. Většinou se to všechno podává v kulovitých keramických miskách s pokličkou. Když je v tom polívka nebo azu, jí se lžící a dá se to tedy zvládnout celkem dobře, ale takové pelmeně děsně kloužou, dává se k nim vidlička a zkuste je pak lovit malým otvorem v kulaté nádobě! Inostranec má značný problém. K mému největšímu překvapení je skoro ve všem černá oliva.

Pondělí 7. 7. 2008

Ráno neprší, ale stále strašně fouká, je pět nad nulou a okolní hory jsou zasněžené. Paní nám servíruje snídani a s účastí říká, že třeba v poledne bude trochu tepleji. Uvědomím si, čím se tohle místo liší od ostatního Ruska, které jsme zatím projeli, a čím je taky moc sympatické – lidi se na nás usmívají. Všude jinde nás sledují zachmuřené pohledy, všichni jsou ostražití a do řeči se dávají jen neochotně. Ale jak se jednou odhodlají, jsou už milí a vstřícní, i když stále bezúsměvní. Tady je to bez rozpaků, což je poněkud v rozporu se zvýšeným množstvím závor na silnicích.

Na dnešek Mates vymyslel výlet do hor, tentokrát z „třiadvacítky“, nicméně výsledek je stejný jako včera: přes silnici je nekompromisně stažená závor. Do centra těžby (rozuměj celého města) mohou jen osoby se zvláštní propustkou. Takových uzávěr jsou tu mraky, jsou dokonce vyznačené i na mapě, jen před Kirovskem jsme projížděli přes tři takové. Někam inostrance pouští, někam ne, někam zase nesmí místní.

Jako náhradní variantu raději vsadíme na jistotu a jdeme do místní botanické zahrady, prý nejseverněji položené na světě. Je to typická ukázka socialistického megalomanství – jakýsi šílenec, jehož jméno jsem už zapomněla, nejspíš Lysenkův bratranec, zde

v roce 1932 založil výzkumnou stanici pro pěstování tropických rostlin za polárním kruhem. Původně monumentální projekt se s léty a chybějícími financemi smrkává a smrskává, takže obrovský a mnohahektarový areál je plný prázdných skleníků, polozbořených chatek a zpustlých políček. Taky je tu bývalá knihovna a výzkumná stanice, pochopitelně. Dnes dokážou udržovat jen zlomek původní plochy i objektů, ale i to je hrdinský počín, protože v těchto podmínkách je jakákoliv zemědělská činnost vpravdě sysifovská. Na záhoncích zde pěstují jahody (ještě nezačaly ani kvést), česnek a cibuli, a kromě toho hromady kvetoucích kytek, takže celé okolí je na zdejší poměry dost nezvykle barevné. Kvetou tu rododendrony, afrikány, hlaváčky a celé spektrum severské květeny. Taky tu v surrealisticky čtvercových formacích, zdvižených nad terén, pěstují všechny druhy kapradí a spoustu jiných rostlin, které by tu bez trvalé péče nepřežily.

Poslední funkční skleník je plný tropických a sukulentních rostlin, neuvěřitelně opečovávaných. Kvetou tu begonie, mimózy, orchideje, hortenzie a muškáty, nad nimi se tyčí banánovník, palmy, monstera. Provází nás jedna z 45 (!) zaměstnankyň, naprosto nadšeně popisuje každou rostlinu a žasne nad našimi „rozsáhlými znalostmi“. Vůbec si jí netroufnu říct, že velkou část těchto kytek mám doma v květináči. Teprve teď mi dojde, že pro místní obyvatele, kteří se nikdy v životě nedostanou za hranice oblasti a pod polární kruh, to je absolutní exotika. Jediná možnost vidět velké květy a vysoké stromy.

Po prohlídce se projdeme areálem. Hned kousek za skleníky se zahrada změnila v polární nízký břizový lesík, jen řídké prorostlý zbytkovými květinami. Jedna cesta vede k jezeru, jehož dobrá čtvrtina slouží jako odkalovací nádrž. Druhá trasa slouží jako zadní vrátka, kudy se dá dostat nahoru do kopců. Konečně jsme našli přístupovou stezku do hor, za 300 rublů vstupného! Šplháme nahoru nejprve severským lesíkem, který stále víc a víc řídne, až se promění v plnohodnotnou vysokohorskou louku ve výšce pouhých 500 m n. m! Rostou na ní méně pestré, „přízemní“, ale o ty složitější podmínky krásnější mechy, vřesy, bílé lišejníky a plazivé vrby. Současně sílí vítr až k parametrům velice slušné vichřice, která nám rve dech z úst a věci z rukou. Drápeme se suťoviskem nahoru, chvílemi musíme v tom větru po čtyřech, padáme při bočních poryvech a usilovně proklínáme Matesa, který (i přes silné nachlazení a ranní prohlášení o zkráceném výletu) vytrvale kráčí vpřed. Nakonec ho zastaví nízký boční hřeben ve výšce 750 m n. m., přes který se chce s Vojtou podívat shora na Kirovsk – a víchr je oba shodí na zem a serve jim čepice z hlavy. Vojtu Mates chytí na poslední chvíli, jinak by asi uletěl i s čepicí. I náš vůdce tedy uzná, že

cesta dál by sice možná byla, efekt by však neodpovídal vynaloženému úsilí. Přes hřeben ale za důkladného jištění nakoukneme všichni, a stojí to za to: konečně pochopíme, proč cizinci některá místa nesmí navštívit. Oblast je předmětem intenzivní těžby, lidská činnost v té nádherné krajině vypadá jako ošklivá jizva. Hodně velká a rozšklebená jizva, prakticky každé údolí v dohledu je rozryté, začerněné a poseté komíny, jeřáby a nevzhlednými budovami. Taký si uvědomím, že i přes vichřici a velkou vzdálenost od města nám stále tvoří zvukové pozadí kravál spojený s těžbou. Je to strašné, tolik zmaru a ničení v tak nádherné krajině.

Jakmile začneme scházet dolů, dá se znovu do deště, takže rezignujeme na další program a jdeme zpět do hotelu. Matesovi je už hodně zle a nasadí si antibiotika (vydám ze své lékárny už druhá při této cestě). V samoobsluze si koupíme studenou večeři – ryby, kaviár, šampus – a přidáme si jako zhýralí carští důstojníci. Zítra nás čeká Murmansk, a pak už snad dojedeme do civilizovaných zemí a budeme zase spát v mokrých a promrzlých stanech.

Venku sněží.

Úterý 8. 7. 2008

Murmansk se původně jmenoval Romanov-na-Murman, jméno bylo kombinací pocty dynastii Romanovců, kteří jej založili, a starého ruského názvu Barentsova moře (odvozeného od hned vedle žijících Normanů). Z pochopitelných důvodů z toho jména zbyla po revoluci jen druhá část, a to jen díky tomu, že Nory si z Murmanů identifikuje jen málokdo. Město bylo založeno teprve v roce 1916, rychle však vyrostlo a dnes je s velikostí Brna bezkonkurenčně největším městem za polárním kruhem. Dál už není nic, končí zde železnice i silnice vedoucí z Petrohradu a také všechny běžné námořní cesty, protože Murmansk leží na posledním místě v Barentsově moři, které v zimě nezamrzá.

Hlavním důvodem jeho existence a prudkého rozvoje během studené války byla vojenská základna ruského námořnictva, proslulý ponorkový přístav, dodnes velmi přísně střežený. Dnes jeho význam poněkud upadá, a tak se město pomalu vyklidňuje. I když – kdo ví...

Jedinou zdejší veřejně dostupnou „atrakcí“ je tedy podle všeho všudypřítomný radioaktivní bordel. Skladuje se tu v neuvěřitelně hazardních podmínkách odpad z jaderné elektrárny Kola a z místní základny ledoborců a již zmíněných jaderných ponorek (včetně neblaze proslulého Kursku). Kromě toho se asi 80 km západně od města na dně zálivu Andrejeva povaluje přibližně 20 000 kontejnerů vyhořelého paliva. Drastický nárůst kardiovaskulárních chorob u dětí však odborníci spojují s obtížnými zapolárními podmínkami. Proč se choroba neprojevuje u dětí v jiných městech za polárním kruhem, místní odborníci nijak nevysvětlují.

Hned úvodem dne si nad mapou spočítáme, že se nám dnes z Ruska vyjet nepodaří – do Murmansku to máme 250 km, dál na hranice asi stejně daleko, ale neznáme stav silnic a tím ani

cestovní rychlost, a navíc vůbec netušíme, jaká bude prostupnost hranice – můžeme tam opět uváznout na řadu hodin. Hoši navíc chtějí vidět muzeum severní flotily v Murmansk, takže se rozhodneme osvědčeným způsobem přes náš nynější hotel objednat ubytování v Pečenze, městečku hned vedle norských hranic. Tentokrát nám zavolá do Pečengy sama ochotná ředitelka kirovského hotelu, vůbec ji k tomu nemusíme přemlouvat. Nicméně nastane problém, a to nemalý – v Pečenze tvrdí něco o zakázané oblasti a tranzitním vízu. Nejsme z toho moudří my, ani ředitelka, a vypadá to, že se snad budeme muset vrátit zpět na jih a poslušně cestovat přes Petrohrad. Ale v tu chvíli se ale zabýcí Mates a začne jim volat znovu a znovu, vysílá je na úřad pro informace a žádá si k telefonu vyšší a vyšší hotelovou a bezpečnostní šarži. Při čtvrtém telefonátu se konečně dobereme informace, že v místě bez speciálního víza nelze spát, ale projet na přechod snad můžeme. Obratem tedy objednáme hotel v Murmansk a jen tiše doufáme, že jsme si s Pečengou dobře rozuměli.

Cesta do Murmansk jde kupodivu docela dobře, silnice je na místní poměry celkem použitelná (nebo spíš si už zvykáme). Na dvou stech padesáti kilometrech míjíme jen čtyři města. Všechna jsou strašlivě ohyzdné těžební smradlavé díry. Za pozornost stojí zvláště Mončegorsk, který je ještě černější, zdevastovanější a zakouřenější než ostatní, navíc obklopený kompletně vypáleným lesem.

O těžných nerostech nejlépe hovoří názvy měst jako Apatity, Magnetity, Nikel, Titan. Rusové se vůbec vyznačují (alespoň v této oblasti) značnou nenápaditostí či lhostejností k názvům obcí. Kromě Kirovsku-23 a -25 jsou tu i obce jménem 25 kilometr a 27 kilometr a spousta dalších kilometrů: 70, 85, 31 (zřejmě podle nějaké vzdálenosti, ale vzhledem k tomu, že leží pokaždé na jiné železnici či silnici, je to dost matoucí). Pak tu najdete Kil'dinstroj, Zverosovchoz, Pervomajskij, Expedicija 12taja, Sputnik... Jak vzniklo jméno Afrikanda ovšem nechápu, nepřipadá mi, že by měli zase takový smysl pro humor.

První dojem z Murmansk je zase hrozný, je to šílená kombinace vojenských baráků a špinavého přístavu, ze všeho nejvíc připomínajícího skládku. Muzeum najdeme a dokonce i přes jejich snahu co nejvíc ukrýt vchod vnikneme dovnitř – a stojíme před zamčenými dveřmi. Po delším cloumání je zevnitř (!) otevře nepřijemný chlápek a prohlásí, že v úterý a ve středu mají zavřeno. Chvilí škemráme, poukazujeme na to, že jsme „inostránci“ a že se sem už nikdy nedostaneme, ale ten mizera vytrvale vrtí hlavou a nakonec nám zabouchne dveře před nosem.

Proběhne krátká vzrušená debata o tom, zda prchnout do Norska, či zvolit náhradní program. Nakonec zvítězí náš hlad a to, že Mates našel v průvodci, že je zde i muzeum vztažené k historii

a přírodě poloostrova Kola. Náhradní prohlídka nakonec není tak špatná – v muzeu je zajímavá směsice historie, folklóru, přírodnin i umění, prostě vše o regionu. Najdete tu vzorky místních úžasných nerostů, vycpanou zvěř i sádrové ryby sestavené do umných skupinek, laponské nástroje a šaty a celé patro zbraní a bolševických vlajek a agitek.

Hladoví zapadneme do hospody hned vedle muzea. Kupodivu je to italská restaurace, která je nesmírně nóbl a vyznačuje se italskou rychlostí obsluhy a ruskou velikostí porcí, což v praxi znamená, že po dvou hodinách čekání dostaneme něco jako předkrm. Jídlo je ale skutečně vynikající a prostředí příjemné a čisté. Doufejme, že to bude pěkné rozloučení s Ruskem.

Hotel je na druhé straně města a my zjistíme, že na druhý pohled (dál od přístavu) je Murmansk i trochu pěkný a kupodivu celkem evropský. Také hotel by uspěl dál na západ (i když koupelna velikostí připomíná hodně úspornou kabinu v trajektu), zdá se, že už jsme jednou nohou v Unii. Snad.

Kousíček Norska a Finsko

Středa 9. 7. 2008

Norské Kirkenes je nejsevernějším městem naší cesty, leží přibližně 400 km nad polárním kruhem. Polární den tu trvá od 17. května do 21. července, dalo by se tedy říct, že jsme Kirkenes letos navštívili někdy navečer – dnešní datum by při běžném, dvanáctihodinovém dnu odpovídalo době těsně před čtvrtou odpolední. Vzhledem ke Golfskému proudu a současnému vlivu vnitrozemského klimatu tu panují obrovské výkyvy teplot, rekordní hodnoty dosahují -41°C a $+32,7^{\circ}\text{C}$. My jsme se naštěstí i v tomto bodě přiblížili té horní hranici.

Při snídani zjistíme, že Evropa je přece jen ještě o řádný kus dál. Hotelový bufet je poloprázdný (co se týká nabídky, nikoliv zákazníků), obsluha neochotná, pomalá a nepříjemná, jídlo pochybné kvality. Murmansk opouštíme po šestiproudové dálnici bez vymezených pruhů, kde v hustém provozu všichni kličkují v plné šíři vozovky, aby se vyhnuli děrám a odstraněným kusům asfaltu. Do toho nám celé auto z boku osprchuje kroupič vozovky, který v plném provozu čistí tlakovou tryskou celou silnici a veškerá auta k tomu. Rusko je fakt zajímavé, ale už se těším do Finska. Jak se vzápětí ukáže, nedostaneme se tam ale zase tak snadno.

Silnice za Murmanskem opět připomíná tankodrom, skáče mezi dírami v silnici, která vede krásnou kopcovitou tundrou plnou úchylných pomníků ozdobených rudými hvězdami a srpy s kla-

divy, rozevlátých soch rudoarmějců (za války tu Rusové tři roky zdržovali postup Němců) a betonových vojenských staveb. Auta, která nás míjí, jsou v drtivé většině vojenská.

První hraniční kontrola pasů je 150 km před hranicí. Tím okamžikem vyjíždíme do přísně střežené vojenské zóny. Kolem silnice se ve vzdálenosti asi 50 m táhnou (odtud až k vlastní hranici) zbytky vysokánské dřevěné ohrady, dnes už neudržované; stejná kdysi stála i podél železniční trati. Když vjedeme do Pečengy, pochopíme, proč jsme zde nesměli přespat – je to obrovský vojenský tábor, po kterém putují skupiny vojáků vyzbrojených samopaly, po silnici jezdí tanky a obrněné vozy s maskovacími sítěmi a všude se ježí ostnaté dráty. Další cesta se stále víc podobá obrazům z nočních můr. Zapoljarnyj je začouzená kupa paneláků s obrovskými věžemi elektrárny či bůhvíčeho. Nejšílenějším městem je Nikel, kde na jedné straně probíhá obrovská povrchová těžba (niklu, pochopitelně), kouřící, plná smogu a prachu. Hned vedle stojí skupina zanedbaných paneláků a kolem není nic. Celá oblast připomíná poušť, protože hektary a hektary tundry jsou vypálené, na zemi se v depresivních haldách popela kroutí spálené zbytky kmínků. Jak prohlásily děti, je to ještě horší díra než Adamov.

Cesta pak na posledním úseku sleduje norskou hranici asi ve vzdálenosti dvou kilometrů, nicméně hned podél silnice se táhne nabitý plot s ostnatým drátem lemovaný zoraným pásem a sledovaný mnoha vysokánskými strážními věžemi. Doufala jsem, že už nikdy v životě něco takového neuvidím, člověk si na svobodu zvyká rychle. Začínáme chápat tu vypálenou tundru – zjevně tu chtějí mít přehled o tom, který agresor či agent CIA se k nim plíží přes hranice kopírovat výsledky skvělého hospodářství, případně který neuvědomělý občan, nevážící si těchto výsledků, se snaží dostat se ven. Druhá kontrola pasů je 25 km před vlastním přechodem, a hned za závorou se tyčí krásný zelený les.

Na hranici přijedeme ve 13:35 hod. Přestože jsme už pěkně dlouho nikoho nepotkali, stojí před námi několik aut. Začíná čekání, hledání dokladů, vystupování z auta, vytahování tašek, otevírání stanu... Na rozdíl od vstupu je to dost akční, pořád někdo taháme zavazadla, necháme si je prosvěcovat, vypisujeme papíry, dáváme pasy k prostudování pod lupou a postupujeme bludištěm celnice od okýnka k okýnku. Z nudy se začteme do směrnic a zjistíme, že jsme v uplynulých dvou hodinách asi tak stopadesátkrát porušili přísné předpisy – v hlídaném pásmu se nesmí fotit, zastavit, tankovat, vystupovat z auta, opouštět vytčenou trasu. Mám v kameře asi půl hodiny filmu, Mates s Janem hromady fotek, byli

jsme se vyčurát, uvařili si kafe a jeli jsme nejkratší trasou podle GPS a ignorovali jejich ukazatele. Je s podivem, že nás při tom nezastřelili.

Za pozornost také stojí informace vrchního celníka, který si nás jako cizince osobně vzal na starost. Tvrdí, že se tu Češi sice občas objeví, ale letos jsme rozhodně první. Je to značně arogantní chlápek, špatně svou nadřazenost skrývá za maskou bodrého strejdy, ale docela vtipně přebije Matesův pokus o konverzaci: když se Mates zmíní o tom, že na vojně sloužil jako četař u radaru, kontrokuje, že ON zase velel baterii tanků. V NDR.

Po hodině a půl konečně projdeme, a k našemu úžasu nás čeká stejný byrokratický kolotoč i na norské straně. S tím rozdílem, že se víc ptají (a taky na rozdíl od Rusů mluví anglicky) a méně prohlížejí, střešní stan ale musíme otevřít i zde. Mates při té příležitosti zjistí, že když spěchá, jeho nouzově sestavená klika moc funkční není.

V 15:20 konečně projdeme a do 15:45 čekáme na Puobišovy. Ti zřejmě bydlí pro norský vkus moc na východě (z pohledu od severu je Prešov vlastně už Ukrajina), kompletně jim tedy probrali auto, zabavili pepřový sprej a málem i kuchyňský nůž.

Konečně jsme v Evropě! Auto lehce klouže po hladké silnici, je tu čisto, kolem září upravené natřené domky, posečené trávníky, můžeme použít veřejné záchodky. A dokonce ani neprší! Pár kilometrů za hranicí je přístav Kirkenes, chodíme po něm a zíráme asi stejně užasle jako Rusové – v každém domě je obchod plný zboží (a s výkladem!), u pumpy je k dispozici nafta a sěrka na umytí oken, v hospodě dostaneme talíř opravdu plný skvělého jídla. A svítí slunce, 11°C nám připadá jako pořádné horko. Nikdy se do Ruska už nechci vrátit, je to asi nejdepresivnější země, kterou jsem navštívila.

Severním cípem Norska profičíme během půl hodiny a na finské hranici jsme vlastně už doma v EU. Kontrola je příjemná a opravdu už jen čistě formální. Čeká nás ještě 200 km k národnímu parku Kevo, kam chceme zítra vyrazit na třídní pěší výlet, už se chceme konečně trochu rozhybat. Silnice ubíhá jako po másle, žádné hrboly, jen po ní občas běží sobi. Přestože je tu stejný typ krajiny jako v Rusku, vypadá to tu najednou velice upraveně – žádné odpadky u silnice, žádné betonové bunkry, pokácené sloupy, smetiště, ostnaté dráty, žádné továrny. Jsou tu naopak posečené příkopy, odpočívadla, usmívající se lidé, upravené domy, přístaviště člunů. Na Rusko budu dlouho vzpomínat, ale asi mi chybět nebude. Rozdíl je propastný a jestli se má Rusko jednou stát normální zemí vhodnou k životu, má před sebou ještě zatračeně dlouhou cestu.

Docela nadšeně strávíme zase jednou noc v kempu, i když je chladno a lítají tu komáři. A taky konečně vyperu plnou pračku prádla.

Dostala jsem také zprávu od Hynka. Poté co zabloudil v horách a pěšky přešel ilegálně hranici z Bosny a Hercegoviny do Černé Hory, konečně vyrazil k domovu (je vidět, že v Jugoslávii železnou oponu i přes neblahé válečné události už zrušili – stačilo se pak nahlásit na celnici z opačné strany). Následně ale při stopování uvízl na dva dny v Srbsku u Subotnice. Dnes tedy konečně přijel do Brna a po kontrole, že ten návrat myslí opravdu vážně, dorazila i kočka s oběma koťaty. Všichni si oddechli, nejen kvůli kočce.

Čtvrtek 10. 7. 2008

Národní park Kevo leží u řeky stejného jména, která se v délce 40 km zařezává hlubokým kaňonem do prastaré náhorní plošiny až do hloubky 80 m. Přísnou přírodní rezervací vede podél vody jediná stezka, i když „podél vody“ není moc přesné vyjádření: velmi náročná trasa neustále šplhá z jedné hrany kaňonu na druhou a přitom překonává vodní tok nijak nepřízrůsobený přechodu lidí. Pokud si nedonesete kanoi, nezbyvá než brodit, což při dynamicky se měnícím množství vody může být docela dobrodružné.

Milovníci přírody se zde mohou kochat výhledy, ale života tu moc nenajdou. Vzhledem k severní poloze a drsným klimatickým podmínkám tu (kromě sobů) žijí víceméně jen ptáci: káně rousná, poštolka obecná, několik druhů kulíků, chaluha malá, jespák šedý. Na krytých místech rostou březové lesíky, občas dost proschlé. Je to následek extrémní invaze housenek motýla zvaného šedokřídlec vrbový. Ty v roce 1960 sežraly navzdory svému názvu všechno březové listí v parku. Část lesů tak odumřela a vzpamatovává se z toho dodnes.

Ráno je pošmourné a dost zima, ale neprší. Docela promrzlí přejedeme na východiště do parku Kevo. Jedná se ve Finsku o nejprísněji chráněný park, kterým vede jediný šedesátikilometrový chodník podél rokle řeky a jeden okruh – odbočka na nejvyšší kopec. Jinak se tu nesmí udělat ani krok mimo (jen v létě – v zimě se může na lyžích kamkoliv) a spát se smí jen na oficiálních tábořištích. My jsme zvolili okruh, protože po průchodu skrz bychom byli 150 km po silnici od auta. Navíc tato trasa překonává dva brody, kde prý bývá vody až po prsa. Když neprší.

První 12km část cesty k hranicím parku už známe – prošli jsme si ji před sedmi lety. Tehdy bylo Vojtovi sedm, Olze jedenáct a Hynek byl jen o rok starší, než je teď Vojta. Musím říct, že za těch pár let udělaly naše děti docela pokrok: Hynek, který to tehdy jako jediný zvládal, je dnes bůhvídkde a Ola s Vojtou, kteří tehdy fungovali jen na bonbony, výhrůžky medvědem a povídání pohádek, dnes pochodují stejně rychle jako my (a výrazně rychleji než Jano, kterého trápí pochroumané koleno) a hlavně si sami nesou všechny své věci. Trasa vede po úzkém ledovcovém pásu mezi dvěma půlelipsovými jezery, shora to vypadá jako zrnko kávy,

vede však březovým lesíkem a výhledy tak nejsou takové, jaké slibuje mapa. Na konci jezer jsme tehdy zcela vyřízení přespalí a druhý den se vrátili zpět. Dnes si jen dáme oběd, otestujeme zdejší množství komárů (když se člověk zastaví, je kolem něj rázem černo) a vstoupíme do vlastního parku. Celkem nás dnes čeká 30 km, a to jsme vyšli až v poledne.

Ze začátku nás vede cesta zase řídkými lesíky, které vypadají jako pečlivě udržovaný park: břízky jsou stejně vysoké (přibližně 5 m) s naprosto stejně velkými korunami a rostou v pravidelných rozestupech buď po jedné nebo ve skupinkách, které ale vyrůstají ze stejné základny. Rozklánějí se tak na všechny strany, krouť se, koruny těsně nad hlavou, a navíc rostou vždy z jakéhosi kopečku – kořeny se totiž tlačí nahoru a přerůstá je mech. Podrost je oproti břízkám tmavší, jsou tu borůvky, brusinky a ostružiny morušky (severská specialita), občas je to ozdobené něžnými bílými nebo starorůžovými květinami.

Chvillemi stromy zmizí a nahradí je plazivé břízy a kameny, to pak jdeme po nekonečné pláni. V jednom místě nás zastaví pípání – pár kulíků se nás snaží odlákat od hnízda umístěného na zemi (kde tady jinde, když tu nejsou stromy) a vůbec netuší, že za nimi sejít z chodníku stejně nesmíme.

V polovině cesty začne to nejzajímavější – výhledy do kaňonu s vodopády a neustálé křížení bočních roklí. Lezeme nahoru a dolů, naštěstí většinou po dřevěných schodech, které tu mají bránit erozi, a začínáme toho mít plné zuby. Nohy bolí, batohy tíží, komáři žerou. Konečně jsme v osm večer u vybraného tábořiště, ale dostat se k němu není až tak jednoduché – cestu nám kříží prudký a ledový přítok Keva s brodem, hlubokým místy až nad kolena. Naštěstí je přechod jištěný kladkou, ale i tak je chůze v ledové vodě dost těžká. Buď člověku trnou nohy mrazem pod vodou, nebo je nad vodou olepí mrak komárů.

Tábořiště má standardní vybavení: drnovou chatku s krbem a lavicemi, ohniště, obrovskou zásobu dřeva a suchý záchod s biologickou drtí na zasypání hověcí. Chatku se nám podaří začoudit dřív, než pochopíme systém topení, a tak sedíme v komářím roji venku u ohně. Při té příležitosti zjistíme, že jsme se s Ľubou špatně pochopily při balení jídla a že se nám přihodila klasická Cimrmanova situace: zapomněly jsme zásoby vynásobit dvěma. Přepočítáme jídlo a zavedeme úsporné přiděly, což je krušné zejména pro Vojtěcha, který svou pubertu tráví výhradně konzumací s jen velmi kratičkými přestávkami.

Jediný Mates se odhodlá vykoupat se v řece, my ostatní zmrzlá prasátka jdeme špinavá spát do stanů a Ola se dokonce dál udí v chatě. Usíná se mi dobře – ještě nikdy jsem nebyla tak daleko

od silnice, lidského obydlí a civilizace; ani v tuniské poušti, ani v Tibetu či na Islandu, vždycky tam byla poblíž aspoň vesnice nebo přístupová silnice. Tady žije jen miliarda komárů (většina se právě shromáždila u mé hlavy) a hučí vodopád.

Pátek 11. 7. 2008

Dnes má Olga svátek a poprvé v životě jí nedám dárek když jsme spolu, jaksi se mi sem nechtělo tahat se s knížkou. Dostane ji až zítra u auta. Taky se potvrdilo moje podezření z Polska (kde jsme naposledy spali ve stanu), že uchází moje nová nafukovací karimatka, kterou jsem si koupila jen proto, že ty staré máme už deset let a báli jsme se, že už by mohly začít ucházet. Je to fakt vtipné.

Dnes je o něco tepleji a mraky chvílemi prosvítá slunce. To je docela průšvih, protože komáři velmi znepríjemňují každé obnažení kůže. Ale zato se dobře fotí, vydrží-li přitom člověk komáři pištění v uchu, za krkem a v nose.

Chvilí pokračujeme ještě kolem řeky, cesta ale nakonec stejně vyšplhá nahoru. Pak odbočíme na okruh jdoucí do kopců. Okamžitě zmizí břízky a celý den jdeme holou plání protkanou potoky a bažinami. Výhled je krásný, v dálce se rýsují zasněžené hory, v naší blízkosti se střídají potůčky, skalky, rokle a táhlé kopce. Nejkrásnějším místem je však hluboká bažina, přes kterou vede snad kilometrový chodník z klád, kříží přitom řadu romantických meandrujících potoků. Oběd si dáme u chaty, která stojí u odbočky na nejvyšší místní kopec, což vzhledem k malé dramatickosti stoupání s radostí vynecháme. Místo toho získáme brodění přes řeku mimo pořadí – chata je vtipně na druhé straně poměrně vodnaté řeky a Mates až u ní zjistí, že se špatně podíval do mapy.

Pak vyšplháme ještě kousek nahoru a další trasa vede značně nudnou plání, téměř po rovině, nekonečné a nekonečné kilometry místy, kde rostou jen mechy, lišejníky a k zemi přitisknuté plazivé břízy. Je zajímavé, že přestože v celém parku nacházíme spousty stop po zvěři – různě strukturované hromádky bobků (z nedostatku jiných podnětů už rozeznávám alespoň šest druhů), kusy kožešin, pírků a dokonce i jednu krásnou lebku nějakého hlodavce – kromě tří druhů ptáků, několika žab a ovšemže milionu komárů jsme neviděli vůbec žádné zvíře.

Konec trasy je dost krušný. Ola má na patách krvavé puchýře a chůze jí jde hůř a hůř. Navíc neustále přelézáme další a další rokle s hlubokými potoky (přes jeden musí být Vojta dokonce přenesen) a spoustou bahna a komárů kolem. Zkrátíme tedy původně plánovaných 30 km na 23, takže nám na zítřek zůstane zbylých

25 km. Je to dobrá volba – tábořiště je vybavené jednou starou polozbořenou a jednou úplně novou drnovou chatou vybavenou palandami, kamny, plynovým vařičem, petrolejkou, nádobím a náradím a samozřejmě spoustou paliva. Jako vždy je tu i suchý záchod s hovnostravitelným ekologickým šrotem vyráběným ze zbytků ovoce, zeleniny, ryb, kávového a čajového lógru. Složení je popsané v letáku na dveřích a je doplněné i návodem: po každém použití WC se to má nasypat na vytvořenou hromádku, záchod je doplněn i smetáčkem na závěrečné ometení prkýnka. To vše je tu jako v celém Finsku naprosto nezištně k použití zdarma a hlavně ve vzorném pořádku: na tomto místě se špatně získává voda, tak jí předchozí hosté nanosili plný kbelík. Po Rusku je to obzvlášť potěšující stav.

Večer zakončíme hostinou ze zbylých zásob – uvaříme si čaj s rumem, polívku, čínské nudle s omáčkou a slaninou. Po předchozím hladovění je to vážně gurmánský zážitek. Celou noc pak ve stanu poslouchám kromě bušení komárů i Matesovy a Vojtovy pšouky.

Sobota 12. 7. 2008

Jano v noci při močení viděl polární lišku (močil pochopitelně Jano) a tím se zřejmě vysvětluje absence zvěře – nejspíš chodí ven jen v nočních hodinách, tma je touto dobou totiž rozhodně trápit nemusí. My ráno sníme úplně zbytky zásob a necháme si jen železnou rezervu k obědu. Na bolavých nohách (Ola na krvavých patách) pak vyrazíme na poslední zhruba 25km pochod. Na cestě nevidíme celkem nic nového – opět se střídají lesíky, brody, bažiny a pláně – a tak si jen užíváme nedotčené přírody, ticha, absence lidí a bzučení komárů. Jedinými novými zážitky je tak setkání tváří v tvář s kulíky. V jednom z táborů chaoticky běhají mezi chatkami rodiče a pískají v panickém strachu o mláďe, které sedí přikrčené přímo uprostřed chodníčku. Výsledný efekt je ten, že Vojta při vědeckém pozorování málem zašlápně všechny tři. Losi to sice nejsou, ale i tak je to moc pěkný zážitek. Další zajímavou přírodninou jsou oválné pahorky zvané palsa, typické pro tuto oblast. Ve výši několika metrů vyčnívají nad terén, jejich jádro je trvale zmrzlé a tvoří ho směs rašeliny a ledu. Jejich původ je nejasný, ale mám dojem, že mi to nijak nevadí.

Někdy kolem druhé uzavřeme okruh a vrátíme se na začátek parku, k tomu rozštěpenému jezeru, kde jsme první den obědvali. Dáme si zde oběd i dnes a na rozdíl od předešlého už celkem stoicky snášíme útoky komárů. Posledních dvanáct kilometrů zpět k autu se už docela vleče. Olu bolí krvavé paty, oba Puobišovi vypadají velmi, velmi unaveně. Ušli jsme za dva a půl dne s plnou polní na zádech 77 km. A bylo to úžasné.

Nocovat jdeme do stejného kempu, kde jsme spali před třemi dny, naházíme zasmrádlé prádlo do pračky a uháníme na večeři. V jediné místní hospodě podávají tak neuvěřitelně velké porce, že by každou z nich dokázali v Rusku podělit hospodu plnou lidí. Po předchozím půstu to nicméně všechno bez zaváhání spořádáme a po několika hodinách usilovného jezení se ztěžka odvalíme do kempu. Tam pak sedím do jedné v noci před pračkou, čekám, až se vypere prádlo, a sleduji, jak krásně dnes po půlnoci září slunce.

Neděle 13. 7. 2008

Národní park Lemmenjoki je největší ve Finsku a skoro i v Evropě, zabírá na 2800 km². Název získal od stejnojmenné řeky, protékající jeho středem v délce 80 km. Jméno Lemmenjoki se dá do češtiny přeložit jako Láskořeka, nicméně někde v hloubi pralesa prý protéká i Paskajoki, česky Hovnořeka. Ta naštěstí leží tak hluboko, že tam nikdo nechodí. Park je totiž rozdělený na dvě oblasti. Základní oblast je připravená pro turisty – vedou tudy stezky, brody jsou vybavené pramicemi, jsou tu četné a skvěle zařízené chaty a tábořiště a turisté musí dodržovat zásady elementární slušnosti k přírodě (to se ovšem u Finů rozumí samo sebou). V divoké oblasti stezky neexistují (nepočítáme-li medvědí), povalují se tam celé kostry velkých savců a každý, kdo se tam dostane, si může dělat, co chce, například rýžovat zlato. I zde je údajně postavených pár chat, nicméně se prý o lidech, kteří je jednou za několik let dokážou najít, pak vyprávějí celé legendy.

Ráno se vypravujeme až do dvanácti. Jano spal a hlasitě přitom chrápal až do půl desáté – jeho biorytmus zřejmě není nastavený ani na delší výlety. U snídaně pokračujeme v obžerství, Mates zaběhne na nákup a udělá míchaná vejce. Pak už se vydáme dál na jih. Děti, zřejmě šťastné, že je nikdo nenutí pochodovat, zpívají v autě. Náš dnešní cíl je v národním parku Lemmenjoki, asi 40 km jihozápadně od jezera Inari. Je to největší skandinávský park, zasahuje až daleko do Norska. Cestou vidíme jen množství sobů, kteří každou chvíli zmateně pobíhají po silnici a musíme kvůli nim zastavit. Oni pak chvíli skáčou sem a tam, prudce mění směr a nakonec většinou odběhnou úplně jinam, než kam původně mířili. Vidíme jen jejich nohy do x, jak je při běhu vyhazují do stran a jako poslední se v lese zámurská ocásek.

Když dorazíme do informačního střediska parku, zjistíme, že odpolední plavba po řece Lemmenjoki vyráží za čtvrt hodiny. Naházíme na sebe halabala nějaké teplejší hadry a uháníme k přístavu. Tady čeká asi dvacetimístná pramice, jakási místní tramvaj, která dvakrát denně rozváží turisty na různé stezky vedoucí do nitra parku. Ten je nejen plný přírodních krás, ale i laponských a zlatokopeckých osad – ruční těžba zlata, ukrytého v divoké části pralesa, byla zahrnuta do původního bohatství. Tím pádem s námi kromě typických turistů s kamerami jedou i vousatí zlatokopové s pány, jako vystřižení z Londonova románu. Cesta je dlouhá

22 km a tam a zpět ji loďka zvládne za tři hodiny, uhání docela svižně. A vůbec to není nuda. Řeka je vlastně soustavou mnoha jezer spojených krátkými peřejemi – celkový výškový rozdíl je pouhých pět metrů. Scenérie je sice zdánlivě pořád stejná, ale vůbec se jí nemůžu nabažít. Proplouváme mezi výběžky, trávo-
vými ostrovy, vtékajícími říčkami, spadlými stromy a kamennými lavinami mizejícími pod vodou. Hladina se chvíli rozlévá doširoka, je hladká jako zrcadlo a stejně věrně ukazuje odraz lesa a oblohy nad ním. Na jezerech plují kachny a ze břehu nás sledují sobi. Peřeje jsou mírné, některé poznáme jen podle zúžení a lehce zče-
řené hladiny. Je tu klid a ticho, i lodní motor vrčí docela mírně. Loď každou chvíli zastaví, tu vyloží pasažéry, tu pouze jejich batohy (nechávací je zcela bez dozoru ležet na břehu, majitelé k nim do večera dojdou a bezpochyby je naleznou v neporušeném stavu), tu nám zamává skupinka sedící u chaty. Chat je tu spousta, zjev-
ně na všechny návštěvníky nějaké to ubytování vyjde.

Asi ve třech čtvrtinách cesty, kde do jezera padá mohutný vodo-
pád, dostaneme desetiminutovou vycházku na protažení nohou a focení. Je tu krásně a ticho, ani ten vodopád moc neburácí. Pak ještě kousek popojedeme, a zase musíme ven: za zátočinou tu z posledního splavného jezera padají tentokrát už pořádné peřeje – zřejmě většina z těch pěti metrů výškového rozdílu. Kapitán nás vyžene na stezku, která si to krátí přes kopec, a vyžádá si děti na špici jako zátěž. Je to pro ně úžasný zážitek, na další přístaviště dorazí se zrudlými tvářemi a mokřkými šaty. Na konečné máme opět pauzu, prohlédneme si vozový park asi pěti terénních čtyř-
kolek a pak se namačkáme zpět do lodi: na spoj tu čeká spousta turistů a zlatokopů a naše skupina způsobila drobnou dopravní kalamitu – nazpět jedeme trochu přetížení. Navíc se spustí déšť, ale nevadí, i cesta zpět je krásná.

Pondělí 14. 7. 2008

Dnes je sice teplo, ale slunce se střídá s deštěm, naštěstí vždy krátkým. Vyrážíme zpět k Láskořece, dnes se chceme vyšplhat na kopec Joenkielinen, sice vysoký jen 534 m, nicméně v oko-
lí nejvyšší. Hned úvodem potkáme český autobus, vlastně první krajany na této dovolené. V tomto místě parku jsou velmi dobře udržované turistické cesty, i když návštěvníky matou ukazatele se sáhodlouhými a nevyslovitelnými názvy, navzájem si podobnými, vedle kterých jsou i jména maďarských vesnic naprosto stručná a jednoduchá. Navíc mapa disponuje úplně jinou sadou místních jmen, stejně složitých (něco je v laponštině, něco ve finštině, ale oba jazyky si evidentně nemají co vyčítat). Cestu však kupodivu najdeme snadno. Vede převážně borovým lesem, s příměsí bříz

a vzácně i smrků nebo různých listnáčů. Je to vlastně spíš prales, padlé kmeny se válí přes sebe, vršky borovic jsou pokroucené a ulámané, semenáčky vyrůstají na neuvěřitelných místech. Stromy jsou poměrně nízké a řídké, ale prý jsou staré přes 500 let, jde asi o nejstarší borový les v Evropě. Bažiny jsou poměrně snesitelné, komáři také, pochoduje se dobře, výhledy přes zarostlá jezírka jsou romantické. Potkáme i soba, stojí na cestě a kouká na nás snad ze tří metrů. Podezřívám ho, že čeká na čokoládu. Mates, který jako vždy uhání s rozostřeným pohledem vepředu, prý viděl i losa, ten si ovšem dobře hlídal útekovou vzdálenost a nepočkal na nás. Nedivím se mu – Mates s GPS v ruce a zarputilým výrazem ve tváři opravdu trochu budí hrůzu.

Vršek toho nevyslovitelného kopce je holý a je z něj úžasný výhled na okolní lesy, soustavu jezer a rychle se blížící bouřku. Raději tedy hned prcháme dolů. Jsme stejně rychlí jako mraky a scházíme přesně po hranici slunečního svitu. Naskytá se nám tak spousta dramatických výhledů – z této strany je řeka Lemmen asi nejhezčí. Hora Joenkielinen je zde skalnatá a má skoro alpský charakter, některá místa by pro slabší povahy vyžadovala řetězy. Nakonec se nám nejen podaří nezmoknout, ale navíc i najdeme pro Hynka (sběratele koster) sobí lebku. Bude to doplněk k té hlodavčí, kterou jsem našla v Kevo.

Po výletě zajdeme na kafe a na domluvu další cesty do kempové hospody, a když tam tak sedíme, dostaneme chuť na něco malého a nakonec si objednáme pořádný oběd. Zapomeneme přitom, že už nejsme v Rusku a že jedna finská porce by uživila menší ruskou vesnici. Po dvouhodinovém boji se vykutálíme ven, přežraní k prasknutí, resignujeme na další cestu do Švédska a rozhodneme se přenocovat opět v místním kempu.

U auta nás čeká překvapení. Kolem je hotové shromáždění, běhá tu několik vousatých zlatokopů a cosi kutí u našeho okýnka. Vmísíme se mezi ně a zjistíme, že když Mates odkráčel do hospody, zamkl sice pečlivě auto na bezpečnostní zámek, ale ouha – nechal stažené okénko. Každá zvědavá moucha pak spustila alarm. Auto houkalo, přítomní Finové se domnívali, že jsme odjeli do parku na několik dní, a tak hbitě odpojili baterku, aby se nám nevybila, a právě nám přikrývají okýnko igelitem, aby dovnitř nenapršelo. Podotýkám, že na palubní desce leží Matesův mobil a GPS, moje kamera, a vůbec je auto plné drahých věcí. Vše je nedotčené, chlapi dokonce ani nejsou rozčílení kvůli kraválu a zbytečné práci a usmívají se na nás. Prý je to samozřejmost. No, asi nikdy nebyli v postsocialistické střední Evropě. Poslední plechovka piva, kterou se nám ještě podařilo vyhrabat, je podle mého dost slabá odměna, ale oni si ji málem ani nevezmou.

Poslední dnešní zážitek nám pak připraví Jano v kempu. Doma si amatérsky vyrobil konstrukci sestávající z obrovské igelitové plachty, šesti teleskopických tyčí, kilometru lan a několika kilogramů tesařských hřebíků. V dešti se to pokouší natáhnout nejen nad autem, ale i nad italským střešním stanem (který současně balí do nepromokavé fólie) a několika akry přilehlých pozemků. Bohuže u toho a předkládá celému kempu kompletní paletu slovenských nadávek, z nichž „kokoti taliánský pojebaní“ je ještě ta nejmírnější. Po hodině práce je výsledkem něco, co stojí pod už slunnou oblohou bez mráčku (bouřka dávno přešla) a budí dojem, že se tu chystá vesnická tancovačka a budou se pod střechou prodávat párky a pivo. Nicméně i Jano se už směje a jde se s Matesem v mračnu komárů vykoupat do dvanáctistupňového jezera. Není nad dovolenou za polárním kruhem.

K jezeru se ještě jednou vrátíme o půlnoci. Slunce září těsně nad hladinou, která je absolutně hladká a zrcadlí celé okolí snad v ještě jasnějších barvách, než jaké tu jsou ve skutečnosti. Nad zastíněnými částmi se vznáší opar, podél břehu plují sem a tam hejna potěru, velké ryby vyskakují nad hladinu a lapají komáry. Krásná noční krajina!

Švédsko

Úterý 15. 7. 2008

Švédsko je podobně jako Finsko rájem pro turisty s poněkud sebedestruktivními sklony. Svaz švédských turistů protkal zemi sítí stezek doplněných ve vzdálenostech denního pochodu (10–20 km) ubytovnami a horskými chatami, na rozdíl od Finska placenými a trochu hůře vybavenými: zřejmě důsledek proslulé švédské sociální politiky. Klenotem mezi těmito stezkami je Kungsleden, Královská stezka, která začíná na severu v Abisku a po 450 km končí na jihu Laponska v Hemavänu. Má několik variant a téměř celá vede národními parky. Existuje pro ni nádherná listovací mapa, nepromokavá a s vyznačením všech ubytovacích míst a zajímavostí na trase. Stezku jsme jen několikrát překřížili, nicméně Mates si mapu zakoupil, prý pro příště.

Ve čtyři ráno se mi chtělo čurat a cestou na záchod jsem se ještě znovu podívala k jezeru. Slunce se zatím přesunulo doprava a trochu výš na oblohu, opar už visel nad celou hladinou a rybky pořád plavaly podél břehu a čeřily vodu. Vypadá to, že v létě asi vůbec nespí, ale co, nakonec to dohánějí v zimě.

Ráno je slunečné a teplé, všichni odložíme svetry a vyhříváme se na slunci. Jediný Vojtěch i nadále setrvává v riflích, teniskách a teplé mikině s kapucí přetaženou přes kšiltovku. Přes to všechno má ještě pro jistotu síť – s komáry se prostě dosud nevyrovnal.

Dnes nás čeká 600 km dlouhý přesun do Švédska, kde zítra plánujeme udělat poslední výlet za polárním kruhem. Jedeme tak trochu napříč obvyklými trasami, takže hlavní silnice víceméně jen křížíme. Část Finska proto projedeme po makadamu, kterýžto povrch je zde mnohem hladší a méně prašný než ruský asfalt na hlavních silnicích. Jako po celou tuto výpravu jedeme stále lesy, většinou borovo-břízovými, jen chvílemi je rozetne prudká řeka nebo jezero, občas se objeví kopec, často opentlený sjezdovkami – v zimě tu musí být docela živo. Osady jsou malé, neuvěřitelně dokonale upravené, domky natřené většinou červeně, někdy i žlutě, a rozhodně tu chybí pokusy typu „podnikatelské baroko“. Lidé jsou přátelští a usměvaví. Sobi taktéž.

Švédskou hranici překročíme v Kolari po mostě přes Muonionjoki. Kromě omezení rychlosti a toho, že se řeka na druhém břehu jmenuje Muonioälven, se hranice nijak neprojeví. Jano dokonce provezl i svůj náhradní pepřový sprej.

Švédsko je hornatější, v lesích má větší podíl smrků a je tu víc vesnic. Domy jsou blíže u sebe a nejsou tak dokonale vkomponované do lesa, ale naopak je obklopují pečlivě střížené trávníky. Domy jsou barevnější, občas se objeví i zděné. Sobů je na silnici pořád spousta, a když tak sleduji, jak před naším autem odběhnou na krajnici, ušknou trs trávy a zase se vrátí zpět, dojde mi, že vozovku využívají přesně k témuž účelu jako my – k pohodlnému cestování. Ale kam?

Těsně před Gallivare, ve kterém je rozcestí do několika velkých národních parků, se dá do vytrvalého deště a teplota klesne z příjemných dvaceti na vlhce vlezlých patnáct. Mates neomylně určí náš dnešní cíl do oblasti ležící směrem, kde jsou mračna nejhroživější, a naviguje nás do příhraničních hor u norských hranic, vzdálených jen co by kamenem dohodil od Lofot. Před námi se za chvíli bělají zbytky sněhu, nad nimi se tyčí černé rozeklané kopce a ještě černější mračna – národní park Stora Sjöfallets. Vybaveni dvojitou sadou šesti map (jedny se kupují pro Matesa a druhé pro Jana – to aby se nad nimi mohli hádat, zda půjdeme bloudit doprava nebo doleva) budeme mít základnu v promočeném Ritsem u Vietasu.

Do kempu jedeme nekonečně dlouho kolem gigantické přehrady Akkajaure s romanticky bílými ostrůvky a břehy, nad nimiž se tyčí černé kopce pokryté mračny a ledovci na hoře Áhkká. Cesta se vleče, počasí vypadá prachbídne a navíc Mates chytá svoji sa-

movytáčecí náladu. Začínám mít pocit, že dnes bude ještě veselo a bohužel mám pravdu. Celková nálada klesá pod bod mrazu: kemp je nepřívětivě neupravené shromáždění opuštěných bydlíků, je tu zima a sychravo, čas značně pokročil, v autě máme syrové sobí maso do rizota a ještě lososa na grilování, ale nikomu se nechce ani do vaření, ani do stavění stanů. Matesův samonasírací mechanismus funguje jako obvykle a spolehlivě jej dovede k výbuchu, při kterém nakonec po kempu lítají otevřené konzervy a kusy syrového masa. Naštěstí jen sobího.

Nakonec si Mates ještě postaví hlavu, že tady není dostatečně rovná zem a že se dnes stan na zemi stavět prostě NEBUDE. To je trochu problém, protože do střešního stanu se vejde jen tři. Je mi líto Olgy, která se už třikrát krčila v autě plném komárů, vyženou ji tedy nahoru na střechu a ustelu si na zemi vedle auta. Zkusím použít spací moskytiéru, třeba se osvědčí. Děsně našťvaná usínám a proklínám toho magora, co s ním už dvaadvacet let žiju a který si vždycky vymyslí nějaký výlet, a je z něj pak nervózní.

Středa 16. 7. 2008

Stora Sjöfallets je nejstarší národní park v Evropě, byl založený už roku 1909. Jeho název znamená pět vodopádů, což zní velmi lákavě, natěšený turista však brzy zjistí, že vodopády vesměs skončily svou existenci na dně přehrady Akkajaure. Rozlehlá vodní hladina má nicméně také svůj půvab a ostatní přírodní bohatství zůstalo nedotčené. Kromě sobů a losů zde žijí lišky (polární i obecné), rosomáci, medvědi, hranostajové, lumíci a na 125 druhů ptáků, včetně jestřábů, orlů a výra velkého. Navíc je tu teď mnohem víc ryb. Dominantním druhem jsou však pořád sobi, jejichž stáda tudy v polovině května začnou migrovat do vysokých hor, aby se pak v září zase vracela zpět.

Celému parku vévodí masiv Áhkká, Stará žena, která má impozantní výšku: od základny po vršek se dá překonat 1500 metrů výškového rozdílu. Celé uskupení obsahuje jedenáct různých vrcholů, z nichž ten nejvyšší, Stortoppen, dosahuje 2015 m n. m. Mezi tím vším se rozkládají hrozivě ledovce, a tak si Áhkká právem vysloužila přezdívkou Královna Laponska.

Noc venku na zemi byla kupodivu jednou z nejpohodlnějších za poslední dobu – nikdo do mě v noci nestrkal, bylo mi teplo a moskytiéra fungovala bezchybně. Jediným problémem je tak ranní vstávání – musíme v 8:15 stihnout přívoz. Loď tu vozí turisty na druhou stranu jezera, odkud se pak vychází na túry do nitra parku. Všechny trasy jsou ovšem dlouhé a mizí skrz park na druhou stranu hor (většinou jsou součástí Královské stezky). My tedy do oblasti jen nakoukneme – necháme se odvézt na konečnou do zastávku lodi a pak se pěšky vrátíme asi 10 km do předchozího přístaviště, abychom stihli spoj zpět ve 14:30. Další totiž jede až

v půl deváté večer, což se nám zdá pozdě – Ľuba má namožený kotník, zůstane proto dnes u auta a my ji tam nechceme nechat celý den samotnou.

Lod' zamíří přímo mezi nejčernější mraky. Po vystoupení sice trochu prší (dnes nás to potká ještě několikrát), ale nakonec chvílemi i vysvitne slunce. Trasa je nicméně drobet nezajímavá. Jde příbřežními bažinami a lesíky, výhledy žádné, občas jen narazíme na laponské domy, které krásou moc neoplývají – jsou to vesměs běžné švédské domky se spoustou cikánského brajglu kolem. Jediná půvabná věc na laponském obydlí je většinou smečka přátelských psů. Jen u málokterého obydlí dosud stojí tradiční laponská drnová chata. Je na ně stejně smutný pohled jako na americké indiány.

Pak ale narazíme na laponský kostel. Vypadá to jako kupka trávy s křížem nahoře. Vevnitř je krásně čistý, obložený dřevem, lavice jsou sestavené do kruhu a uprostřed stojí kamínka s komínem vyvedeným do vrchlíku. Je to fakt pěkné a útulné a myslím, že būh je tu lidem mnohem blíží, než třeba v remešské katedrále.

Nakonec cesta lesem baví už jen Vojtu – u každého domu si totiž pohraje se psem. Jeden z nich, jak uvidí přátelsky nakloněnou bytost, okamžitě donese klacek a radostně ho aportuje tak dlouho, dokud Vojtovi slouží pravice. Po této mezihře už s chutí opustíme chodníček a dál jdeme přímo po břehu jezera. Je to krásné, ale docela obtížné – hladina přehrady se (zřejmě při jarním tání) zdvihává až o deset metrů a břehy pod nejvyšším bodem jsou tvořené obnaženými balvany (odtud ty bílé břehy). Kameny mají i několik metrů v průměru, jsou přes sebe navršené halabala, ty menší zase kloužou a kutálejí se pod nohama. Ale výhledy přes vodu na ozářené ledovce, zasněžené kopce a zelené břehy, pohled na krásné květiny a traviny, které se tu v kamení uchytily, to vážně stojí za to.

Na zastávce Änonjámme si prohlédneme turistickou základnu – jsou tu chaty s dřevěnými palandami, voda je přivedená korýtkem z potoka až před chatu a suché záchody jsou cudně ukryté v lese. A pak hodinu čekáme na lod', protože si Mates zapomněl přetočit hodinky na střeoevropský čas. V kempu nás čeká Ľuba s horkou kávou.

Majitelka kempu nám poradila, že na této straně přehrady je povoleno vyjet nahoru do hor a přespat na kterémkoliv vybraném místě. Neprodleně tak učiníme, a nakonec večeríme houbovou polívku z hřibů nalezených na výletě uprostřed ozářených hor mezi sněhem a jezery. A samozřejmě mračnem komárů. Spolu se slun-

cem, které se schovalo za kopec a ochladilo tak teplotu vzduchu o deset stupňů (čili na pět), nás zaženou do postele zatraceně brzo.

Čtvrtek 17. 7. 2008

Včera jsme se naladili na slunečné počasí – já jsem si opět ustlala venku, na východní straně auta, a těšila se, jak na mě zpoza kopce ráno vykoukne slunce. Všichni jsme naladěni na pěkný celodenní výlet. Ráno je však studené a nevlídné, nad horami visí vodou ztěžklé mraky a na některých kopcích už viditelně prší. V mračnu komárů, prvních kapkách deště a mírné depresi se tedy sbalíme a prcháme podél přehrady na silnici E45, která míří na jih, domů, do Brna...

Hned jak sjedeme z kopců vyčásí se, teplota se vyšplhá na neuvěřitelných 17°C a já dostanu od Hynka SMS, že se při nočním přepadu tábora napíchl břichem na větev, zakrvácel celý tábor a nehodlá jít k lékaři. Zpráva je lehce nesrozumitelná a já chvíli panikařím, než mi dojde, že výrazem „utržená slezina“ nemyslel svůj zdravotní stav, ale že jde o přezdívkou kamaráda (kterému se loni ten kousek s utržením vnitřního orgánu skutečně podařil). Hynkův mobil je nedostupný a já jsem dost nervózní.

A zatím neúprosně jedeme dál na jih. Kolem druhé odpoledne překročíme polární kruh – byli jsme za ním opravdu dlouho, celých 13 dní. Krajina má nicméně severský charakter i nadále – tajga je sice trochu vyšší, ale stejně řídká, střídají se bažiny, jezera, divoké řeky. Osady jsou malé a nečetné. Nevím, jestli je to způsobené oním švédským „demokratickým socialismem“, ale oproti Finsku je to tu mnohem méně funkční a upravené. Pořád sice hovořím o čisté a krásné zemi, ale ona finská precizní dokonalost to zdaleka není. Tu uvidíme kupu odpadků, tu jsou domky doplněné oprýskanými maringotkami, tu se opravuje silnice a my v úseku padesáti kilometrů skácame po odkrytém podkladu. No, ale aspoň dostanu uklidňující hlášení od Hynka, opět dost nesrozumitelné, ale snad snad jsem z něj správně pochopila, že je v pořádku.

Cestou vidíme jen dvě pozoruhodnosti. První z nich je tradiční laponská osada – shluk maličkých dřevěných chatek, některé se šikmými stěnami sbíhajícími se do jehlanu. Leží přímo uprostřed městečka Arvidsjauru, hned vedle je normální panelákové sídliště. Do chatek vstoupit nelze, Laponci v nich v zimě bydlí a v létě je mají zavřené na visací zámky. Podstatně zajímavějším zážitkem se tak stane defekt Janova nissanu a následná výměna kola, doprovázená hromovým hodnocením „korejských kokotů“ a zvědavě pozorovaná sobem, který přicestoval z protisměru.

Spíme v městečku Dorotea, jehož okolí by mělo mít největší výskyt medvědů ve Švédsku – běžně prý chodí do obce vybírat popelnice. Medvěda sice nepotkáme, ale dnes pro změnu chytne rapl Jana – nepodařilo se mu na recepci kempu rozchodit internet na jejich MacIntoshovi (na rozdíl od Olgy, která si na vedlejším počítači, což je také MacIntosh, zatím vesele vyřídila maily), přestane mluvit, odmítne večeři a někam odduče a zanechá tam u navyba-leného auta plačící a nešťastnou ženu.

Pomůžeme Ľubě rozložit střešní stan a ve svém vlastním stanu si pak poprvé po třech týdnech musím přisvítit na půlnoční čtení. V noci nás po dlouhé době budí okolojedoucí auta.

Pátek 18. 7. 2008

Městečkem Dorotea projede každý, kdo míří po hlavní silnici E45 na jih do Stockholmu. Osada byla založena Jonem Ersonem Kervalainenem roku 1713 a do konce století se rozrostla na závratných 41 domů a kapli ve výstavbě. 1799 pak byla pojmenována na počest švédské královny Frederiky Dorotheý Wilhelminy. Díky tomu, že v její blízkosti leží i městečka Frederica a Wilhelmina, jsem konečně pochopila, proč dostávají panovníci tolik křestních jmen. Navzdory aristokratickému názvu však od 18. století Dorotea moc nevyrostla, stále je to jen větší vesnice, i když se stala hlavním centrem oblasti. Magistrát Dorotea zabírá plochu téměř tři tisíce kilometrů čtverečních a žije v něm jen něco přes tři tisíce obyvatel, což činí hustotu osídlení 1 obyvatele na km². Úžasný kraj!

Ráno se nemůžeme dohodnout na dalším programu. Jsme už dlouho na cestě, hlavní atrakce máme za sebou a před námi je dlouhá trasa domů se zastávkami nepřilíšné atraktivity. Nakonec ale učiníme vynikající rozhodnutí dát na radu recepčního z kempu a vydat se z Dorotey směrem na západ, k norským hranicím. Cesta vede mezi pomalu se zdvíhajícími kopci a spoustou podlouhlých jezer jednotně směřujících na severozápad (jsou to menší bratranci nedalekých fjordů). Všude kvetou nádherné jarní kytky, hlavně vlčí bob, všechno září něžnými pastelovými barvami.

Zastavíme ve vesničce Borgafjäll a namátkou vybereme značenou trasu vedoucí na sever do horského sedla. Cesta je jako většina zdejších stezek primárně určená pro sněžné skútry, ale přesto je nachystaná i pro letní šílence – přes bažiny nás převede prkenný chodník. Bažiny jsou vlastně opět něžně kvetoucí louky (ve kterých je ovšem nepřilíš moudré procházet se bez gumáků či záchranné plovací vesty), prostrádané vyvýšenými lesíky, ale cesta brzy začne šplhat do kopců po klasické horské pastvině. Takhle je navíc ozvláštněná bohatými trsy světle zeleného kapradí. Pod sedlem je krásné ledovcové údolí s několika malíčkými plesy a mean-

druhými potoky. Na jeho konci je chatka určená k přespání. Chvilí čekáme na Puobišovce, ale pak nám Jano zavolá mobilem, že se vracejí, protože Ľubě se udělalo špatně.

Dál tedy pokračujeme sami. Vpravo i vlevo se tyčí skalnaté kopce, počasí je snesitelné, a my nakonec neodoláme a bez ohledu na to, že dál žádná cesta nevede, začneme šplhat na vrcholek, který údolí uzavírá na západě. Jak jeho jméno zní, to nevím, ale píše se: Klöverfjället, výška 1303 m. Je to vlastně jen kupa kamení, ale pěkně strmě nasypaná – ledovec tu kdysi zapracoval dost důkladně. Nahoru to jde, ale když se na vršku vynoříme zpocená jak hovádka, v mrazivém větru je to hodně nepříjemné. Nejvíce mě irituje, že i tady nacházíme stopy a bobky sobů, ti se při výstupu zřejmě nepotí. Ale možná to pro ně taky až tak snadné není – najdu tady ulomený paroh, zaklíněný mezi kameny. Výhled shora je ovšem úžasný: doslova kam až oko dohlédne jsou jen samé hory, hory a hory, na západě obrovské a zasněžené, nikde ani stopa po člověku. Za to skoro stojí umřít.

I to by se ovšem dalo snadno zařídit: dolů se Mates rozhodne zkusit druhou, prudší stranu. Faktem je, že zvolí opravdu tu nejspokojnější spádnici, ale i po ní je to téměř sebevražda. Kamení se nám kutálí pod nohama, místy je navíc i kluzké, sestup se občas podobá pádu. Obcházíme sněžná pole a kloužeme přes vodu z nich vytékající. Ola si odře ruku a já narazím zápěstí. Navíc vidíme clonu deště, jak se z dálky žene přímo proti nám. Ale nakonec stojíme všichni v pořádku dole, zmoklí jen trochu a spokojení nadmíru.

V Borgafjäll sedí v autě pobledlá Ľuba (cestou dolů šestkrát zvracela) a Jano se vedle v hospodě spokojeně krmí rybou. Majitel hospody a přilehlého kempu má na sobě tričko s nápisem Starobruno a nalije nám první opravdu dobré švédské pivo (90 švédských korun za kus!). Ľubka vypadá tak zuboženě, že Mates vyslechne hospodského a vyjedná s ním na noc dvě chatky pro čtyři osoby (s kuchyňkou a záchodem, ale bez sprchy) v ceně 300 korun za jednu, tedy jedna chatka za cenu tří piv a frťana. Je to neuvěřitelné. Důvodem je fakt, že jsme tu zcela mimo sezónu, ta je v proudu buď v zimě pro lyžaře, nebo na podzim pro rybáře.

Uložíme Ľubu a pak i sebe zase jednou do pořádné postele a spokojeně posloucháme, jak venku lje. Nečeká nás žádné ranní balení mokrého stanu!

Sobota 19. 7. 2008

Ráno je kupodivu nádherně slunečné, Ľubě už je taky lépe, i rozhodneme se tedy chytit tygra za ocas a vydáme se ještě jednou do

kopců, tentokrát z Borgafjällu na druhou stranu silnice, do přírodní rezervace Daimadens. Zaparkujeme u hráze obrovské přehrady Borgasjön a začínáme šplhat na kopec Borgahällan (všimněte si originality místních názvů). Hora není vysoká, má jen něco přes 1100 m, ale tyčí se nad vodou jako zeď – je to naprosto neschůdná kolmá stěna. Nahoru se chodí zadem přes sedlo. Ani tato cesta není o moc lepší, je tak strmá, že spíš připomíná schody. Nahoře se místo očekávaného pohledu dolů do dalšího údolí otevře náhorní planina s plesy, klikatými potoky a rašeliníšti – chráněná oblast. Nahoru na kopec už je to kousek. Vršek je kamenitý, hustě zastavěný „mužíky“ a zástěnami proti větru. Není divu – výhled dolů do kraje s jezery je ze skalní stěny úžasný, náhorní planina se na druhé straně třpytí ve slunci, za ní se táhnou nekonečná pásma hor se zasněženou norskou hranicí na obzoru – ty už jsme viděli včera. Ostatně, včerejší kopec je vedle nás vidět jak na dlani.

Sestoupíme zpět do sedla, kde se rozdělíme – Puobišovci jdou dolů stejnou cestou a my se vydáme nazdařbůh přes planinu. Na druhé straně by měl vést chodník dolů k přehradě. Planina je porostlá jakýmsi druhem miniaturních skalníků obsypaných červenými bobulemi, na svazích roste borůvčí a ostružiník moruška.

Stezku Mates nenajde, ale ani se moc nesnaží – podezírám ho, že se prostě chce projít terénem. Zvrtávám si za ním kotníky, klopytám lesem z prudkého svahu přes pařezy a balvany, klouzajíc po mechu a mokřinách a přeskakujíc potoky, a usilovně ho proklínám. I ve svém rozladění však musím uznat, že je to tu pěkné. Procházíme vlastně pralesem, ve kterém přes sebe leží křížem padlé stromy v různém stupni rozkladu, mezi nimi se řítí dolů malé i větší potůčky a létají mračna bodavého hmyzu. Každou chvíli narazíme na stopy losa a soba a také lejna nějakého většího masožravce – rosomáka nebo rysa.

Je to únavné trmáčení a nakonec jsem docela ráda, když jsme konečně dole u přehrad. To ovšem netuším, že nás čekají čtyři kilometry po břehu tvořeném změtí obrovských a ostrých balvanů, kolmých skalek a dobřela vymáčených pařezů a větví, lemováno je to neprostopupným pralesem. Hopsám mezi tím vším a připadám si jako koza skalní, s tím rozdílem, že mi každou chvíli hrozí vyhozené koleno. Nebýt mého nadávání, bylo by to velmi romantické a asi poslední liduprázdňé místo na naší cestě.

U auta jsme brzo, už kolem třetí, a vyrazíme tedy hned zase na jih. Opustíme severojižní spojku E45 a šikmo přeježdíme směrem k moři na Sundsvall, odkud chceme zítra pokračovat dál na Stockholm. Na večeri se zastavíme v bufetu, který kvůli nám otevřel upovídaný majitel, asi čtyřicetiletý Žid narozený v Izraeli a do Švédska přiznžený. Vypadá trochu rozladěný z manželky, švédské

zimy a dlouhého pobytu na jednom místě. Vyslýchá nás na české realie a s láskou vzpomíná na dobu, kdy ho v izraelské škole řezali rákoskou – možná, že se jeho manželský konflikt týká rozdílných názorů na výchovu dětí.

Touto zastávkou definitivně opouštíme hory a nadále jedeme sice půvabnou, ale už zemědělskou oblastí, trochu připomínající Švýcarsko: koně, krávy a ovce se pasou na svazích mezi jezery a lesnatými kopci. Barevné dřevěné domy jsou rozhozené jako hrací kostky. Ubytujeme se ještě před napojením na pobřežní silnici. O kempu mohu říct jedině: je tu relativně teplo a ani jeden komár!

Neděle 20. 7. 2008

Stockholm byl založen někdy před rokem 1252 kvůli vojenské obraně pobřeží a průplavu do jezera Mälaren, neboť se zde těžilo tolik potřebné železo. V té době nesl latinský název Holmia, ale to byl stejně jen překlad švédského spojení výrazů stock (strom) a holme (ostrůvek), zřejmě podle obranných palisád. Hlavním městem Švédska a sídlem králů se stal roku 1523 a od té doby už jen roste, takže dnes čítá na tři čtvrtě milionu obyvatel. Mezi jeho rodáky vyniká obzvláště Alfred Nobel, který z rozpaků nad svým vynálezem dynamitu způsobil, že se zde už přes sto let vyhlašují ceny za mírové aktivity a jiné bohubilé činnosti.

Ráno vstaneme brzy a uháníme po silnici E4 na jih do Stockholmu. Víceméně sledujeme pobřeží, moře ale není vidět a v okolí se střídají prosvětlené listnaté lesy s poli a pastvinami. Teplota vytrvale stoupá, a když dorazíme do hlavního města, ukazuje už 24°C!

Všichni se shodneme, že místo Petrohradu jsme měli ty dva dny věnovat Stockholmu. Je nádherný. Leží na čtrnácti ostrovech mezi jezerem a Baltským mořem, úzké uličky lemuje upravené barevné domy se zdobenými fasádami, je tu sousta mostů, nábřeží, výhledů, obchůdků, hospůdek. Škoda, že nemáme víc času než ty ubohé dvě hodiny. Ale musíme dál na jih, teď vlastně i na západ, směrem k Helsingborgu, kde přejedeme zítra do Dánska.

Krajina za Stockholmem je čím dál obdělanější, lesy ustupují zemědělství a zdá se, že dovolená končí. Je to smutné. V osm večer dojedeme k jezeru Vättern, obrovské rekreační oblasti plné spálených Švédů, kteří se ve zdejších 17°C vracejí v plavkách z koupání. Kemp vybereme v půvabném letovisku Gränna, jde ovšem o nejpříšernější hromadnou ubytovnu s jedinými sociálkami snad kilometr od našeho stanu. Kdeže jsou ty pěkné lesní samoty...

Pondělí 21. 7. 2008

Ladonie je ilegální mikrostáteček, jakási obdoba našeho Valašského království. Jeho zakladatelem a prvním obyvatelem je kontroverzní švédský výtvarník Lars Vilks, který v roce 1980 začal na jedné odlehle plážiце poloostrova Kullen budovat z naplaveného dříví sochy Nimis a Arx (neboli

Mnoho a Tvrz). Když mu na ně obecní rada po dvou letech přišla (tehdy obsahovaly už 75 tun materiálu), prohlásila je za nelegální stavby v chráněném území a požadovala jejich odstranění. Následovaly soudní tahanice, kupování „soch“ jinými umělci, jejich úřední bourání, dobrodružné odvážení a zarputilé znovubudování. Výsledkem těchto činností bylo v roce 1996 vyhlášení samostatného státu Ladonia. Původní nulový počet obyvatel se rozrostl na dnešních 12 000 a všichni jsou oficiálními nomády, neboť by se na území svého státu společně ani nevešli. V roce 2003 se jejich počet málem významně rozrostl o 3000 pákistánských imigrantů, kteří nepochopili webové stránky a oficiálně požádali o status přistěhovalců.

Ráno je oproti všem předpovědím slunečné, naše skupina je i přesto trochu nervózní a rozladěná. V tísnivé náladě se vydáme dál, směrem na Malmö. Dálnice už projíždí dokonale obdělanou zemí, je to taková typická evropská dálniční nuda. Pro relaxační mezizastávku pánové vyberou poloostrov Kullen, ležící severně od Helsingborgu. Průvodce ho charakterizuje jako nejatraktivnější část švédského západního pobřeží a nabízí několik cílů, postupně je vymeteme všechny.

První zastávkou je vesnička Arild na severu poloostrova. Je to fantasticky malebný shluk dřevěných, jasnými barvami natřených domů, často s doškovými střechami, upravenými zahrádkami, kde kvetou slezové růže, levandule a kopretiny. Za bíle natřenými okny má každý dům vystavené petrolejky, kameninové pečící formy a staré nářadí. Nejsou tu žádné nepatřičnosti, jako třeba satelitní antény. Přístav je malíčký a tichý. Ze všeho dýchá venkovský klid.

Pak se přesuneme po silnici jen kousek na západ, kde se rozkládá přírodní rezervace. Pěšky se vydáme kolem dvě stě let staré farmy plné pasoucích se koníků oblečených do apartních oblečků a občas i s nasazenou kuklou, která jim zakrývá oči. Důvod nechápu. Naším cílem je však mořské pobřeží a Nimis, největší švédská socha. Tak praví průvodce, skutečnost je však ještě mnohem barvitější. Jde o dílo Larse Vilkse, profesora umění na univerzitě v Oslo, průběžně budované z naplaveného dříví. V prudkém svalu se mezi balvany vynořuje z lesa změř klacků a prken, sbitá hřebíky do podoby tunelů a přinejmenším šesti fantaskních věží. Ta nejvyšší dosahuje přinejmenším desetimetrové výšky. Celé to vypadá jako dekorace nějakého fantasy filmu a budí dojem, že to musí každou chvíli spadnout. Ve skutečnosti ale jde zřejmě o velmi pevnou a promyšlenou konstrukci, která udrží nejen desítky šplhajících dětí, ale i takový kolos, jakým je Jano. Ten hlavní věž dobude po vnější straně, protože vnitřními průlezy se neprotáhne. Prolézání je zábavné nejen kvůli výhledům a tělocviku, zajímavá je i samotná konstrukce – jsou tu zabudované i židle, kusy zábradlí a popsaná dřeva. Přítomen je i samotný Mistr, se zaujatě

zamračeným výrazem tu otesává nějaká dřeva, pak je odhazuje, šplhá nahoru a něco zuřivě zatlouká. Statickou zkoušku provádí usilovným třepáním. Na rozdíl od části umělecké veřejnosti (která sochu prohlásila za pouhou múzou nepolíbenou stavbu) se nám i všem ostatním návštěvníkům Nimis moc líbí. Originální umělci to mají těžké a bývají předmětem závidi méně nápaditých kolegů.

Posledním dnešním cílem je samotná špička poloostrova, kde v srdci rezervace leží obrovské golfové hřiště. (Jakou škodu že to páchá Vilks svým naplaveným dřívím v zastrčeném zálivu?) Kamenitý mys je vyšperkován stoletým majákem, na vršku opatřeným efektně se otáčející obří čočkou a vše je doplněné několika turistickými chodníky, výhledem na dánské pobřeží a stánky se zmrzlinou. Pár fotek a pryč.

Popojedeme co nejbliže k Malmö a u městečka Barsebäckshamn přenocujeme v posledním švédském kempu, přímo na pobřeží moře. Je mnohem menší a hlavně hezčí než ten včerejší – sprchy jsou umístěné ve starém záměčku, součástí je vlastní pláž, dětské hřiště, pěkné molo a betonový bunkr z války. Stromy, keře a chatky člení prostor do útulných kójí. Uvaříme si těstoviny a čaj se strohovým rumem a loučíme se se Švédskem.

Dánsko, Německo a domů!

Úterý 22. 7. 2008

Malmö je třetím největším švédským městem (asi 600 000 lidí), ale vzhledem i historií je to spíš město dánské: celá provincie dlouho spadala pod Dánsko a je to tu na každém kroku vidět. Například domy jsou převážně žluté, nikoliv červené, dokonce jich je řada i hrázděných. Místní dialekt také zní spíš jako chrochtavá dánština. A vzhledem k přísloví „píje jako Dán“ je tu největší podíl hospod na obyvatele.

Dnes si poprvé od Ruska ráno neuvaříme kávu a čaj, ale vydáme se na snídani do Malmö. Mates tu už byl, takže nás zkušeně zavezle na parkoviště u nádraží, a pak ve zrychleném módu proběhneme město. Střed není velký, ale je působivý – hrázděné domy lemované kavárničkami, pohodlí západního města spojené s klidným tempem maloměsta. Snídani si dáme venku na zahrádce: káva, ovocné a mrkvové zákusky, ohřáté bagety a zapečený losos jsou naprosto vynikající.

Pak se už přesuneme do skutečného Dánska. Z Malmö vede přímo do Kodaně nový 12km most, jehož první tři čtvrtiny vedou nad vodou v monumentálním oblouku neseném čtyřmi vysokými sloupy; pak se na uměle vytvořeném ostrově zanoří pod moře, aby

udělal místo pro průjezd velkých lodí. Vyjedeme z podzemí a jsme v Kodani. Tu Mates zná taky dobře, i já jsem zde už kdysi byla. Možná proto, možná kvůli tomu, že je to dnes druhé město, možná kvůli jeho velikosti nebo přemíře turistů, ale prostě mě to tu vůbec nebaví, jsem utahaná a ukrutně mě bolí hlava. Navíc dnes řídím a Mates do sebe tlačí jedno pivo za druhým, což mi k náladě také nepřidá. Přitom je to škoda. Kodaň je opravdu krásná, voda se střídá s hrázděnými domy, ulice jsou plné úžasných soch a publičních muzikantů, přístav i kanály nabízí přehlídku luxusních zámořských jachet (včetně opravdové Černé perly s pirátskou vlajkou), v každém domě je originální obchůdek nebo hospůdka. Ale nemám z toho potěšení, na pustém severu mi bylo mnohem lépe.

Na noc se přesuneme o ostrov dál, skoro až ke Gedseru, odkud nám jede zítra v jedenáct trajekt do Německa. S nejasnou představou, že bychom se snad zítra ráno konečně mohli vykoupat v moři, si vybereme východní pobřeží mysu, na kterém Gedser leží a kde mají být pláže. Jsou, a s nimi také desítky kilometrů chatek, hospod, hotýlků a soukromých cest, v té změti kemp hledáme dost dlouho. Nakonec se ale hledání vyplatí, protože bydlíme sice v něčem nesmírně gigantickém, ale zato naprosto dokonale vyřešeném (systém keři oddělených boxů) a skvěle vybaveném – je tu dětské hřiště se skákacím hradem a půjčovnou autíček, hospoda, obchod, solárium, přípravena ryba a samozřejmě dlouhatánská písečná pláž s dunami. Snad se nám ráno konečně podaří se vykoupat.

Středa 23. 7. 2008

Ráno je sice krásné, ale z koupání nic není. Jednak jsme lehce zaspali a jednak je voda příšerně ledová – při naší pětiminutové návštěvě pláže se do vody ponoří jedna odvážná korpulentní Němka, která pak chvíli levituje nad vodou a jeví přitom známky infarktu, mrtvice a zástavy dechu současně. My s Vojtou se tak ujistíme, že snad ani není škoda, když spěcháme na jedenáctou na trajekt.

Na lodi vypijeme kafe a dáme si opravdu lehké jídlo (příprava na závěrečný steak v Mokropsech u Prahy), a taky trochu křísíme Ľubu, která v noci zase zvracela a pořád jí není moc dobře, bůhví v čem je problém. Chvíli si hrajeme na normální turisty a utrácíme poslední peníze v duty free, a pak už jsme v Rostocku, Skandinávie je minulostí. Teď už jen 650 km do Prahy, půlkilový steak v Mokropsech a posledních 200 km do Brna.

Uf, to byla štreka.

Yveta Cíglarová, Brno, prosinec 2008

Rekapitulace na závěr

Proč Rusko nepatří do Evropy

➤ *Absence turistů* – Úplně poprvé se nám stalo, že jsme nepotkali žádné krajany. Čechy jsme potkali v marockých horách, islandském vnitrozemí i na čínském venkově, ale tady za čtrnáct dní pobytu opravdu ani jednoho. A vlastně kromě několika finských autobusů a jedné holandsko-skandinávské výpravy bydlíků jsme mimo Petrohrad nepotkali ani žádné jiné cizince. Úměrně tomu jsme všude budili značnou pozornost – auta s cizí poznávací značkou se tu prostě nepohybují.

➤ *Vojsko* – Zato se tu na silnicích pohybuje ve značném počtu veškerá plejáda vojenské techniky. Potkávali jsme tanky, obrněné transportéry, gaziky a celou paletu „gruzaviků“. Vojáci nosí uniformy zřejmě neustále, takže i v Petrohradu bylo nezanedbatelné procento návštěvníků v uniformách, o venkovských oblastech nemluvě. Do toho ještě všude a na všechno dohlíží milice a příčinlivě buzeruje, naštěstí jen vlastní obyvatele. Typů uniforem jsme se nedopočítali. A aby toho nebylo dost, i „civilové“ běžně nosí maskáčové soupravy, takže třeba i dozor v jednom kostele vypadal, že má za oltářem postavený kulomet.

➤ *Přezaměstnanost* – Kdo nepracuje v armádě, získal uměle vytvořené místo. V každé samoobsluze i hospodě sedí několik (často ozbrojených) hlídačů, každé patro hotelu má svoji „děžurnou“, na recepci poposedává hned družstvo recepčních, ve vestibulu je „permanentní umývačka podlahy“ atd. Lidé jsou i na místech, kde bych očekávala automat – třeba ve vstupu do jednokabinkového záchodu.

➤ *Řemeslníci* – Na rozdíl od dob komunismu řemeslníci většinou už u práce nepostávají, ale opravdu pracují. Výsledky jsou ovšem dost rozporuplné – zcela nová plastová okna profukují, střechy zatékají, silnice praskají. Možná je to tím, že často zednickou či jinou silovou práci vykonávají ženy, zatímco jejich mužský vedoucí na ně dohlíží nalitý jak slíva.

➤ *Špína a nepořádek* – Všudypřítomný brajgl, který absurdně kontrastuje s přemírou uklízeček, je vážně opravdu neuvěřitelný. Chcípne-li pes na ulici, zůstane tam ležet. Nepotřebuji-li láhev, upustím ji na zem. Praskne mi pneumatika, hodím ji do příkopu. Každá vesnice je lemovaná smetištěm a hromadami šrotu, za každým domem je kupa odpadků. Část vesnických domů jsou naprosté ruiny s děravou střechou a puklými zdmi, takže až po dost

dlouhé době nám došlo, že i v nich bydlí lidé. Paneláky vypadají polorozpadle všechny – mají popraskané zdi, vypadané okenní rámy, rozbité vstupy a dvory plné dřevěných chatrčí.

➤ **Pomníky** – Jedinou opravdu upravenou částí většiny obcí je pomník rudoarmějcům, dělníkům či jakýmkoliv jiným hrdinům. Pomníky jsou všude, bývají čisté, upravené a obložené hromadou nevkusně barvených umělých květin. Většinou jde o dost nepochopitelné podivnosti – kromě obligátních Leninů, Kirovů či jiných bolševiků pomníky ztvárňují vojenské objekty jako je nastavba ponorky, tank, lafeta, křídlo stíhačky i celá stíhačka zalitá zadkem do betonu a s nosem trčící k nebi, ale také nevojenské náměty jako běžící jeleni, medvěd, žlutý válcovač asfaltu...

➤ **Hřbitovy** – Abych Rusům zase tak nekřivdila, druhou upravenou částí obcí jsou hřbitovy, i když technicky vzato nebývají v obci, ale kus za vesnicí v lese. Dosahují gigantických rozměrů, každý hrob je ohraničený plotem a doplněný stolečkem a židličkami. Všude se vrší spousty umělých květin, na kříži či pomníku bývá černobílá fotka. Depresivně často jde o dost mladé lidi, většinou vojáky. A nezřídka takto udržované hroby pochází ještě z druhé světové války.

➤ **Nepitná voda** – Naše nezvratné přesvědčení, že se kdekoliv v Evropě můžeme bez obav napít z vodovodního kohoutku, skončilo několikrát dost nepříjemným průjmem. Například v Petrohradu vodovodní řad čerpá vodu přímo z Něvy (a po použití ji podle všeho vypouští tamtéž), takže nejen že obsahuje pro Evropana nebezpečné bakterie, ale je i nezdravě radioaktivní. I všude jinde tekla z kohoutků voda žlutá a zapáchající.

➤ **Záchody** – Sociální zázemí odpovídá kvalitě pitné vody. Záchody většinou strašlivě smrdí, mají kluzké a mokré podlahy a u mísy je utržené prkýnko. Důvod člověk zjistí při bližším prozkoumání okamžitě – na prkýnku i okrajích mísy je (kromě mnoha organických zbytků) i plno otisků podrážek. Prostě je po svém používají i lidé zvyklí na dřepací turecký záchod.

➤ **Nepředvídatelné benzínky** – Problém s naftou jsme řešili permanentně. Na severu se kvůli mrazům nafta používá výhradně k topení a benzínky ji tedy buď vůbec nevedou, nebo ji „právě“ nemají. Často u takové nadějně naftové benzínky čeká celý zástup nešťastných kamionů, které doufají, že snad za několik dní... Kvalita topné nafty samozřejmě odpovídá určení, takže filtry jsme si neucpali jen díky tomu, že jsme čerpali z kanystrů přes sítko. Některé benzínky jsou podobné těm našim (když odhlédnu od čistoty WC), jiné jsou tvořené plechovou boudou nebo dokonce jen přistavenou cisternou. Někde jich stojí pět hned vedle sebe, jinde žádnou nepotkáte třeba 150 km, a to i na hlavním tahu.

➤ **Silnice** – Rozbitý asfalt a prašný povrch silnic jsem, vzhledem k tomu, jaké potíže nám způsoboval, zmiňovala mockrát. Troufám si říct, že Rusko má nejhorší silniční síť v Evropě. U krajnice každou chvíli někdo mění kolo (prasklé pak hodí do lesa), na benzínkách sice často nemají jídlo ani funkční záchod, ale zato prodávají vzduchové filtry všech velikostí. Kvůli děrám dělají řidiči neuvěřitelné věci – nečekaně mění směr, jezdí v protisměru či lesem. Kupodivu tento stav velmi dobře zvládají hojné relikty socialistické éry – žigulíky a volhy. Vedle nich tu ale jezdí i nové drahé vozy, např. nissany, mercedesy či fordy, jejich řidiči si zase neurvale vynucují cestu a nečekaně vjíždějí do křižovatek.

➤ **Sociální rozdíly** – Bohatství dávají Rusové ostatním najevo nejen na silnici. Petrohrad je i dopoledne plný žen ve večerních šatech – v neuvěřitelných pozicích se fotí před památkami. Ze začátku jsme si mysleli, že jde o prostitutky, ale brzy jsme byli vyvedeni z omylu: jsou „nové Rusky“, které předvádějí, že na to mají. Vrátná v Kirovsku má plat 3000 rublů, zatímco vysloužilý generál pobírá důchod 12000 rublů. Ceny jídla v rublech jsou přitom srovnatelné s našimi v korunách.

➤ **Hotely** – Typický ruský hotel vypadá zvenčí jako sídliště v Chánově, vevnitř je ale docela použitelný. Pravidlo kvality je zde obrácené – čím méně turistů, tím je hotel lepší. Specifickým rysem je zvyk, že se běžně platí částka 50–300 rublů za to, že auto nebude na vybraných parkovacích místech vykradeno, a na toto výpalné občas hotel dokonce vystaví i stvrzenku.

➤ **Obchody** – Přestože si běžný Rus nakupovat zřejmě moc dovolit nemůže, jsou samoobsluhy plné jídla a pochutin jako kdekoliv jinde v Evropě. Liší se jen tím, že ovoce a zelenina jsou hnusné a předražené, nejlepší salámy vypadají jako měsíc starý gothaj a maso je zcela nahrazené rybami. Samoobsluhy tak díky tomu páchnou hůř než středomořský přístav. A je jich málo. Běžní Rusové nakupují v menších „pultovkách“ nebo ve stáncích velikosti trafiky. Obchody zásadně nemají výklady, vstup je šedivý a nenápadný a než se člověk vycvičí, nabyde dojmu, že zde ani žádné nejsou. Za polepenými špinavými dveřmi se ale často skrývá docela pěkný a dobře zásobený krám. I ty nejmenší potraviny v nejzapadlejší vísce jsou otevřené 24 hodin denně, na vodku je zřejmě chuť v kteroukoliv denní i noční hodinu.

➤ **Hospody** – Porce jídla v restauracích se zřejmě odvíjejí od cen potravin a jsou menší než malé. Porce nejsou doplněné zeleninou a hlavní chod vypadá jako hodně skromný předkrm. Servírovat jídlo v plastu se tu zřejmě považuje za jakýsi krok k Evropě.

➤ **Zemědělství** – Vypadá to, že alespoň v té části Ruska, kterou jsme navštívili, zemědělství zcela zaniklo. Na bývalých obrov-

ských družstevních lánech roste pýr a jen opravdu zřídka je někde uprostřed vidět maličké ohraničené políčko, kde nějaký hyperaktivní šílenec obnovil zemědělské práce. Nikde se nepasou krávy nebo alespoň ovce.

➤ *Zvířata* – Ani v přírodě jsme neviděli téměř nic živého. Jediná zvířata, která zde lze spatřit, je pár druhů ptáků: vrány šedivky, krkavci, občas nějaký dravec a u vody rackové a kachny. Ve vesnicích se ale všude potulují nádherní přítulní psi a úžasné dlouhohrsté kočky, evidentně dobře živěné.

➤ *Lidé* – Běžný Rus je nepřívětivý, ostražitý a zásadně se neusmívá. Neochota hostesek v informačním středisku nebo na recepci hotelu je zřejmě podmínkou přijetí do práce. Když je ale člověk dlouho ukecává, občas mírně roztajou a pak fungují velmi dobře, i když pořád bez jediného úsměvu. Na ulici nás jako velmi nezvyklé cizince okukovali jen opravdu nenápadně a téměř nikdy se neodhodlali dát se s námi do řeči.

Co jsme dokázali a co jsme nedokázali

➤ *Úspěch č. 1: dokázali jsme bez toho, že by nás někdo vrátil, dojet až do Murmansk, přestože nám to ruské velvyslanectví přímo zakázalo.*

➤ *Nedostali jsme se do přístavu Poljarnyj a neviděli jsme jedinou jadernou ponorku. Na druhou stranu jsme ale nebyli zatčeni.*

➤ *Projeli jsme 10 zemí: Polsko, Litvu, Lotyšsko, Estonsko, Rusko, Norsko, Finsko, Švédsko, Dánsko a Německo, k tomu v rámci Ruska oblast federálního města Petrohradu, republiku Karélie a Murmanskou oblast. Navštívili jsme čtyři hlavní města: Varšavu, Rigu, Stockholm a Kodaň. A nakoukli jsme přes plot do Běloruska. Naprosto všude čepovali české pivo, od plzně přes staropraven a kozla až po krušovice.*

➤ *Na hranicích jsme prostáli dohromady 8 hodin a 15 minut a kromě několika minut přátelské debaty s finským celníkem to bylo všechno na ruské hranici.*

➤ *Ujeli jsme 9000 km, z toho 1300 Ruskem, což bych vzhledem k místní kvalitě silnic započítala za trojnásobek.*

➤ *Jen jedenkrát jsme píchli duši, ještě ke všemu až ve Finsku.*

➤ *Janovi se zato 8x otevřel za jízdy kufr, vždy kupodivu v Rusku.*

➤ *Policie nás zastavila jen jedenkrát v Německu, Jano byl slovně pokárán za překročení rychlosti.*

➤ *Mates platil jednu pokutu za focení v metru.*

- Oproti veškerému očekávání jsme nebyli ani jednou okradeni, když ovšem nepočítám cenu dánského piva (až 9 euro).
- Doma jsme zapomněli: foťák, slovník, otvírák na konzervy, náhradní klimatizaci, kožichy a asi tak 20 lahví vína.
- Cestou jsme ztratili: 1 kliku na otevírání stanu, 3 šampony, 1 brýle, 4 plavky, 1 botu, 1 krájecí prkénko, 4 lžičky, asi na týden 1 nůž, na 5 minut Matesovy hodinky a na krátkou dobu několikrát náladu.
- Našli jsme: 1 krytku na foťák, 2 lebky, 1 sobí paroh a při setkání s bodavým hmyzem hranice svých možností.
- Spotřebovali jsme 8 repelentů, Vojta se v moskytiéře i sprchoval.
- Ľuba 7x zvracela a všichni jsme v Rusku dostali průjem.
- Snědli jsme dvoje antibiotika a několik kilo živočišného uhlí.
- Spali jsme 12x v kempu, 14x v hotelu, 3x v přírodě a 1x v chatce.
- Třinákrát jsme v ruském hotelu platili za to, že nám neukradnou auta.
- Střešní stan Mates otevíral pomocí dvou šroubováků za mohutného sakrování 12x, z toho 3x na hraničním přechodu.
- Devětkrát jsme cestovali lodí, jednou dokonce i s autem.
- Celých 19 dní jsme projížděli tajgou, z toho 13 dní za polárním kruhem.
- Jano s Matesem se dvakrát koupali v jezeře a jednou v moři, ostatní si raději zatím oblékli další svetr. Vojta se však jednou koupal v rašeliništi.
- Třikrát jsme se brodili potokem bez bot, nesčetněkrát obutí, jednou autem.
- Jednou nám hustě sněžilo; kolikrát přšelo, nedokážu spočítat.
- Ola se 5x dostala na internet.
- Vojta se 3x učesal.
- Každého poštípalo kolem dvou milionů komárů, Jana pro zpestření i jedno klíště.
- Jano navzdory svému biorytmu 6x zaspal.
- Konverzovali jsme polsky, rusky, anglicky, slovensky a rukama-nohama.
- Ve Skandinávii potkali 2 české zájezdy a 4 trempíky-individualisty, jednoho zmrzlého Izraelce a v Polsku se k nám hlásila jedna paní z Karélie.

Obsah

Vízum	2
Polsko	2
Sobota 21. 6. 2008	3
Neděle 22. 6. 2008	4
Pondělí 23. 6. 2008	5
Pobaltí: Litva, Lotyšsko, Estonsko	7
Úterý 24. 6. 2008	8
Středa 25. 6. 2008.	10
Rusko – federální město Petrohrad.	11
Čtvrtek 26. 6. 2008	12
Pátek 27. 6. 2008	14
Sobota 28. 6. 2008	15
Neděle 29. 6. 2008	17
Rusko – republika Karélie	18
Pondělí 30. 6. 2008	19
Úterý 1. 7. 2008.	20
Středa 2. 7. 2008	22
Čtvrtek 3. 7. 2008	25
Pátek 4. 7. 2008.	27
Rusko – Murmanská oblast	29
Sobota 5. 7. 2008	29
Neděle 6. 7. 2008	31
Pondělí 7. 7. 2008	33
Úterý 8. 7. 2008.	35
Kousíček Norska a Finsko	37
Středa 9. 7. 2008	37
Čtvrtek 10. 7. 2008	40
Pátek 11. 7. 2008	42
Sobota 12. 7. 2008	43
Neděle 13. 7. 2008	44
Pondělí 14. 7. 2008	45
Švédsko	47
Úterý 15. 7. 2008	47
Středa 16. 7. 2008.	49
Čtvrtek 17. 7. 2008	51
Pátek 18. 7. 2008	52
Sobota 19. 7. 2008	53
Neděle 20. 7. 2008	55
Pondělí 21. 7. 2008	55
Dánsko, Německo a domů!	57
Úterý 22. 7. 2008	57
Středa 23. 7. 2008.	58
Rekapitulace na závěr	59
Proč Rusko nepatří do Evropy.	59
Co jsme dokázali a co jsme nedokázali	62

